

Burgerschapsbeleid 2026 - 2027

Damiaanschool Kerckebosch

Inhoud

Inhoud

1. Aanleiding en wettelijke opdracht.....	3
2. Visie op burgerschap	3
3. Leerlingenpopulatie en onderwijsbehoeften	5
4. De Vreedzame School en Faqta Wereld	6
4.1 Burgerschapsonderwijs van De Vreedzame School en Faqta Wereld gebaseerd op de conceptkerndoelen burgerschap van SLO	7
4.2 Inhoud De Vreedzame School en Faqta Wereld	8
5. Hemel en aarde	11
5.1 Projecten Burgerschap	12
6. Kwaliteitszorg, resultaten en evaluatie	13
6.1 Monitoring van de burgerschapsontwikkeling	14
6.2 Verwachtingen en beoordeling van resultaten	15
6.3 Analyse op groepsniveau	15
6.4 Analyse op schoolniveau.....	15
6.5 Interventies en bijstelling	16
6.6 Resultaten en ontwikkelpunten 2025-2026	16
6.7 Jaarlijkse kwaliteitscyclus.....	16
7. Borging en verantwoordelijkheden.....	17
7.1 Schoolbrede afspraken	17
7.2 Zichtbaarheid in de school	18
7.3 Verantwoordelijkheden	18
7.4 Professionalisering en nieuwe medewerkers	19
7.5 Evaluatie en bijstelling van het beleid	19
8. Ontwikkeldoelen 2026-2027	21
9. Bronnen.....	23
Bijlage 1. Overzicht van lessen, activiteiten en projecten per groep	23
Bijlage 2. Doorgaande lijn burgerschapsdoelen groep 1 t/m 8.....	28
Bijlage 3. Jaarplanning.....	51

1. Aanleiding en wettelijke opdracht

De Damiaanschool Kerckebosch wil leerlingen voorbereiden op een actieve en verantwoordelijke deelname aan de samenleving. De samenleving waarin onze leerlingen opgroeien is divers en voortdurend in ontwikkeling. Dit vraagt van leerlingen dat zij kennis hebben van de democratische rechtsstaat, respectvol kunnen omgaan met verschillen, zelfstandig een mening leren vormen en verantwoordelijkheid nemen voor zichzelf, anderen en hun omgeving.

De wettelijke burgerschapsopdracht vormt het uitgangspunt voor dit beleidsplan. Van scholen wordt verwacht dat zij doelgericht en samenhangend werken aan actief burgerschap en sociale cohesie. Dit betekent dat het burgerschapsonderwijs niet bestaat uit losse activiteiten, vieringen of projecten, maar uit een herkenbare en doorgaande lijn van groep 1 tot en met 8. Het onderwijsaanbod sluit aan bij de kenmerken en onderwijsbehoeften van onze leerlingenpopulatie.

Binnen ons burgerschapsonderwijs brengen wij leerlingen kennis van en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat bij: vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Leerlingen leren over de betekenis van deze waarden en oefenen met vaardigheden die nodig zijn om deel te nemen aan een pluriforme en democratische samenleving. Daarbij gaat het onder andere om luisteren naar anderen, een mening vormen en onderbouwen, omgaan met verschillen, gezamenlijk besluiten nemen, conflicten vreedzaam oplossen en verantwoordelijkheid dragen. De school is hierbij niet alleen een plaats waar leerlingen over burgerschap leren, maar ook een oefenplaats waarin zij burgerschap dagelijks ervaren en toepassen. Onze schoolcultuur is in overeenstemming met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en biedt leerlingen ruimte om hun mening te uiten, mee te denken, verantwoordelijkheid te nemen en respectvol met andere standpunten en achtergronden om te gaan. Discriminatie, uitsluiting en onverdraagzaamheid worden actief tegengegaan.

De Damiaanschool Kerckebosch geeft aan deze opdracht invulling door een samenhangend aanbod vanuit De Vreedzame School, Vreedzame Kriebels, Faqta Wereld en Hemel en Aarde. Daarnaast oefenen leerlingen met burgerschap tijdens klassenvergaderingen, Stem van de leerling, de inzet van leerlingmediatoren, maatschappelijke projecten, vieringen en dagelijkse situaties binnen de groep en de school.

Met dit beleidsplan leggen wij vast welke doelen wij nastreven, hoe het aanbod van groep 1 tot en met 8 is opgebouwd, hoe de school als democratische oefenplaats functioneert en hoe wij de ontwikkeling en resultaten van onze leerlingen volgen. De opbrengsten worden op groeps- en schoolniveau geanalyseerd. Op basis daarvan stellen wij waar nodig het onderwijsaanbod en onze aanpak bij. Zo maken wij burgerschap een structureel onderdeel van onze kwaliteitszorg.

2. Visie op burgerschap

Op de Damiaanschool Kerckebosch bereiden wij leerlingen voor op deelname aan een diverse en democratische samenleving. Wij willen dat zij zich ontwikkelen tot zelfstandige, betrokken en verantwoordelijke burgers die oog hebben voor zichzelf, voor anderen en voor de wereld om hen heen.

Onze kernwaarden betrokken, samen-werken en verantwoordelijk vormen het uitgangspunt voor ons burgerschapsonderwijs. Vanuit betrokkenheid leren leerlingen belangstelling te tonen voor anderen en voor wat er in de samenleving gebeurt. Door samen te werken ervaren zij dat mensen verschillende ideeën, achtergronden en talenten hebben en dat deze verschillen van waarde zijn.

Vanuit verantwoordelijkheid leren zij bewuste keuzes te maken, rekening te houden met anderen en bij te dragen aan de groep, de school en hun omgeving.

Onze katholieke identiteit krijgt binnen het burgerschapsonderwijs in het bijzonder betekenis door de waarde solidariteit. Wij leren leerlingen dat mensen met elkaar verbonden zijn en verantwoordelijkheid dragen voor elkaars welzijn. Leerlingen leren om te zien naar anderen, op te komen tegen uitsluiting en onrechtvaardigheid en zorg te dragen voor mens en omgeving.

Tegelijkertijd staan wij als open katholieke school open voor leerlingen met verschillende levensbeschouwelijke, culturele en sociale achtergronden. We zien deze diversiteit als een bron om van en met elkaar te leren.

Binnen een veilig pedagogisch klimaat leren onze leerlingen met hoofd, hart en handen. Met het hoofd verwerven zij kennis van de democratische rechtsstaat, maatschappelijke vraagstukken, verschillende achtergronden en de basiswaarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Met het hart ontwikkelen zij empathie, respect, betrokkenheid en het vermogen om zich in een ander te verplaatsen. Met de handen brengen zij deze kennis en houding in praktijk door samen te werken, verantwoordelijkheid te nemen, conflicten vreedzaam op te lossen, mee te denken en actief bij te dragen aan de school en de omgeving.

Wij zien de school als een democratische oefenplaats. Leerlingen krijgen ruimte om hun stem te laten horen, leren luisteren naar andere perspectieven en ervaren dat hun inbreng ertoe doet. Zij oefenen met gezamenlijke besluitvorming, het onderbouwen van een mening, het omgaan met verschillen en het dragen van verantwoordelijkheid. Volwassenen binnen de school geven hierin het voorbeeld en handelen vanuit de waarden en afspraken die wij gezamenlijk uitdragen.

Ons burgerschapsonderwijs is erop gericht dat leerlingen:

- kennis hebben van de democratische rechtsstaat en de basiswaarden die daaraan ten grondslag liggen;
- respectvol omgaan met verschillen in achtergrond, overtuiging, identiteit en perspectief;
- hun mening kunnen vormen, verwoorden en onderbouwen en naar de mening van anderen kunnen luisteren;
- op een vreedzame en constructieve manier omgaan met conflicten;
- verantwoordelijkheid nemen voor zichzelf, anderen en hun leefomgeving;
- uitsluiting, discriminatie en onrechtvaardigheid leren herkennen en afwijzen;
- kritisch leren nadenken over maatschappelijke en digitale vraagstukken;
- ervaren dat zij invloed kunnen uitoefenen en een betekenisvolle bijdrage kunnen leveren aan de gemeenschap.

Op deze manier willen wij leerlingen toerusten om vanuit nieuwsgierigheid, vertrouwen en respect hun plaats in de samenleving in te nemen. Daarbij hebben wij hoge verwachtingen van alle leerlingen en bieden wij hen, passend bij hun leeftijd en ontwikkeling, de kennis en ervaringen die zij nodig hebben om uit te groeien tot betrokken en veerkrachtige wereldburgers.

Binnen ons burgerschapsonderwijs werken wij in samenhang aan kennis, vaardigheden en houding. Bij kennis gaat het onder andere om inzicht in de democratische rechtsstaat, de basiswaarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit, grond- en mensenrechten, diversiteit en actuele maatschappelijke vraagstukken. Bij vaardigheden gaat het om luisteren, een mening vormen en onderbouwen, in gesprek gaan met anderen, perspectieven afwegen, samenwerken, conflicten constructief oplossen en deelnemen aan besluitvorming. Bij houding gaat het om respect, empathie, openheid, betrokkenheid, verantwoordelijkheid en de bereidheid om bij te dragen aan de gemeenschap. Leerlingen krijgen niet alleen les over deze aspecten, maar oefenen hiermee ook in de dagelijkse schoolpraktijk.

Kennis

Wij willen dat leerlingen:

- kennis hebben van de democratische rechtsstaat en de basiswaarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit;
- weten wat grondrechten, mensenrechten en kinderrechten betekenen;
- kennis hebben van verschillende achtergronden, overtuigingen en vormen van diversiteit;
- inzicht ontwikkelen in actuele maatschappelijke, digitale en duurzaamheidsvraagstukken.

Vaardigheden

Wij willen dat leerlingen:

- hun mening kunnen vormen, verwoorden en onderbouwen;
- naar anderen luisteren en verschillende perspectieven kunnen onderzoeken en afwegen;
- respectvol deelnemen aan dialoog, overleg en gezamenlijke besluitvorming;
- samenwerken en conflicten op een constructieve en vreedzame manier oplossen;
- uitsluiting, discriminatie en onrechtvaardigheid herkennen en hier passend op reageren;
- kritisch leren omgaan met informatie en media.

Houding/attitude

Wij willen dat leerlingen:

- open en respectvol omgaan met verschillen;
- empathie en belangstelling tonen voor anderen;
- verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen handelen;
- betrokken zijn bij de groep, de school en hun omgeving;
- bereid zijn bij te dragen aan een veilige, inclusieve en rechtvaardige gemeenschap;
- ervaren dat zij invloed kunnen uitoefenen en hun stem op een verantwoordelijke manier kunnen gebruiken.

3. Leerlingenpopulatie en onderwijsbehoeften

De Damiaanschool Kerckebosch staat in de wijk Kerckebosch in Zeist en maakt deel uit van de Brede School Kerckebosch. In hetzelfde gebouw zijn ook de Montessorischool Kerckebosch, kinderopvang en buitenschoolse opvang gevestigd. In de directe omgeving bevinden zich SBO De Stuijtheuvel en wijkcentrum Het Binnenbos. Hierdoor groeien onze leerlingen op in een omgeving waarin zij dagelijks verschillende mensen, achtergronden en vormen van onderwijs en opvang ontmoeten. De meeste leerlingen wonen in Kerckebosch en Hoge Dennen. Deze wijken verschillen van elkaar in woningaanbod, sociaaleconomische omstandigheden en culturele samenstelling. Een deel van onze leerlingen groeit op in een omgeving met veel educatieve, culturele en buitenschoolse mogelijkheden. Voor andere leerlingen zijn dergelijke ervaringen minder vanzelfsprekend. De school vindt het daarom belangrijk om alle leerlingen binnen schooltijd een breed aanbod en betekenisvolle maatschappelijke ervaringen te bieden. Zo dragen wij bij aan gelijke kansen en voorkomen we dat bestaande verschillen worden vergroot.

Onze school heeft een relatief lage schoolweging van 22,5. Dit wijst op een relatief laag risico op onderwijsachterstanden. Veel ouders zijn actief betrokken bij de ontwikkeling en het welzijn van hun kind en hebben hoge verwachtingen van het onderwijs. Tegelijkertijd zien we binnen onze leerlingenpopulatie verschillen in achtergrond, levenservaring, thuissituatie, taalgebruik en de mate waarin leerlingen van huis uit kennismaken met maatschappelijke en democratische onderwerpen. Het merendeel van onze leerlingen heeft Nederlands als thuistaal. Bij de instroom ervaren we een groeiend aantal thuistalen en een toenemende verscheidenheid aan culturele achtergronden. Deze diversiteit binnen de school en de wijk biedt kansen om leerlingen te laten leren van verschillende ervaringen, tradities, overtuigingen en perspectieven. Tegelijkertijd vraagt dit van de school dat

begrippen en onderwerpen rond democratie, grondrechten, diversiteit en maatschappelijke verhoudingen expliciet en toegankelijk worden aangeboden.

Onze populatieanalyse laat zien dat niet alle leerlingen buiten school in gelijke mate kennismaken met verschillende leefwerelden, maatschappelijke vraagstukken en mogelijkheden voor participatie. Sommige leerlingen zijn van huis uit vertrouwd met inspraak, meningsvorming en het bespreken van actuele onderwerpen, terwijl dit voor andere leerlingen minder vanzelfsprekend is. Daarom creëren wij binnen de school doelbewust een gemeenschappelijke basis. Alle leerlingen krijgen de kennis, ervaringen en oefenmogelijkheden die zij nodig hebben om actief en verantwoordelijk aan de samenleving te kunnen deelnemen.

Betekenis voor ons burgerschapsonderwijs

Op basis van onze leerlingenpopulatie maken wij de volgende onderwijskeuzes:

- We besteden expliciet aandacht aan de basiswaarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit en aan de wijze waarop deze waarden zichtbaar worden in het dagelijks leven.
- We leren leerlingen respectvol omgaan met verschillen in culturele achtergrond, thuissituatie, overtuiging, identiteit, talenten en mogelijkheden.
- We zorgen dat leerlingen kennismaken met verschillende levensbeschouwelijke, culturele en maatschappelijke perspectieven.
- We bieden begrippen en achtergrondkennis over democratie, de democratische rechtsstaat, grondrechten, mensenrechten, kinderrechten en maatschappelijke verhoudingen doelgericht aan.
- We oefenen vanaf groep 1 met luisteren, een mening geven, omgaan met meningsverschillen, samenwerken en gezamenlijk besluiten nemen.
- We creëren binnen schooltijd betekenisvolle ervaringen op het gebied van cultuur, media, duurzaamheid, maatschappelijke betrokkenheid en participatie.
- We bespreken actuele maatschappelijke onderwerpen op een manier die past bij de leeftijd, ontwikkeling en belevingswereld van de leerlingen.
- We geven leerlingen een stem in onderwerpen die hen aangaan en laten hen verantwoordelijkheid dragen binnen de groep en de school.
- We besteden gericht aandacht aan empathie, perspectief nemen, conflicthantering en het herkennen en tegengaan van uitsluiting en discriminatie.
- We volgen de ontwikkeling van de burgerschapscompetenties van onze leerlingen. Wanneer uit analyses blijkt dat bepaalde kennis, vaardigheden of houdingsaspecten extra aandacht vragen, passen we ons aanbod hierop aan.

Deze onderwijskeuzes vormen de verbinding tussen de kenmerken van onze leerlingenpopulatie, de doelen van ons burgerschapsonderwijs en het concrete aanbod van groep 1 tot en met 8.

4. De Vreedzame School en Faqta Wereld

Onze school werkt met het programma van De Vreedzame School. De school vormt een gemeenschap waar de hele schoolpopulatie kan oefenen met burgerschap. Leerlingen, leerkrachten, directie én ouders. Er is aandacht voor de eigen identiteitsontwikkeling. Uitgangspunt is het in verbinding staan met de ander, de groep, de school en de wijk.

We werken met een schoolgrondwet. Hierin staan sociale normen die passen bij de waarden uit de Nederlandse grondwet. Op basis van onze kernwaarden (betrokken, samenwerken, verantwoordelijk) hebben wij een grondwet geformuleerd. Deze grondwet vormt de basis voor de lessen. Onze grondwet luidt:

- Wij zorgen ervoor dat iedereen zich veilig voelt.
- Wij zorgen ervoor dat iedereen erbij hoort en zichzelf kan zijn.
- Wij lossen conflicten samen op.

- Wij helpen elkaar.
- Wij dragen zorg voor de omgeving.

De sociale normen komen ook terug in het lesprogramma en zorgen samen voor de in de wet genoemde cultuur. Dit sluit aan bij wetsartikel a.

Positieve conflictoplossing is één van de hoofddoelstellingen van het programma. De Vreedzame School beschrijft en levert een structureel longitudinaal aanbod van sociale en maatschappelijke competenties dat nodig is om te functioneren in een pluriforme democratische samenleving. Dit sluit aan bij wetsartikel b.

Er is ruim aandacht in het programma voor diversiteit en respect voor alle vormen van diversiteit. Het vermogen om je in een ander te kunnen verplaatsen en het belang van inclusie en bestrijden van uitsluiting en discriminatie komen sterk in het programma naar voren. Dit sluit aan bij wetsartikel c. Eén van de pijlers van het programma is het helpen vormgeven van de school tot een oefenplaats voor democratisch burgerschap en actieve participatie. Dit valt samen met wetsartikel d uit de wet. Op onze school werken we tevens met de methode Faqta Wereld. De samenwerking tussen Faqta Wereld en De Vreedzame School biedt een allesomvattende aanpak. In het hedendaagse onderwijs is het essentieel dat leerlingen niet alleen theoretische kennis over burgerschap opdoen, maar ook actief leren deelnemen aan een samenleving waarin respect, diversiteit en democratische waarden centraal staan. Deze combinatie van Faqta Wereld en De Vreedzame School zorgt ervoor dat theorie en praktijk hand in hand gaan, waardoor leerlingen niet alleen leren over democratische waarden en maatschappelijke betrokkenheid, maar deze ook dagelijks in praktijk brengen. Dit leidt tot een schoolomgeving die fungeert als een levende, democratische gemeenschap, een oefenplaats, waarin elk kind zich kan ontwikkelen tot een actieve, respectvolle en verantwoordelijke burger. Op deze manier leren leerlingen niet alleen over democratie, diversiteit en maatschappelijke betrokkenheid, maar ervaren zij dit ook dagelijks binnen de schoolomgeving.

4.1 Burgerschapsonderwijs van De Vreedzame School en Faqta Wereld gebaseerd op de conceptkerndoelen burgerschap van SLO

Schoolcultuur als democratische gemeenschap (Kerndoel 1)

Een van de kernprincipes van zowel De Vreedzame School als Faqta Wereld is het creëren van een schoolcultuur die functioneert als een democratische gemeenschap. Bij De Vreedzame School staat de groep centraal als een plek waar leerlingen samen beslissingen nemen, conflicten vreedzaam oplossen en verantwoordelijkheid dragen. Faqta Wereld ondersteunt dit door leerlingen inzicht te geven in de werking van democratische systemen. De school wordt zo een oefenplaats voor het participeren in democratische processen, waar leerlingen leren omgaan met besluitvorming, verantwoordelijkheid nemen en leren conflicten op een constructieve manier op te lossen.

Diversiteit en respectvol handelen (Kerndoel 2)

Het leren omgaan met diversiteit en het ontwikkelen van respect voor verschillende perspectieven is een gedeeld uitgangspunt van beide programma's. Faqta Wereld legt de nadruk op het vergroten van kennis over en begrip van een diverse samenlevingen en het leren waarderen van verschillende perspectieven. De Vreedzame School richt zich op het respectvol samenleven en het bewust worden van zowel de eigen identiteit als die van anderen. Dit versterkt het vermogen van leerlingen om in harmonie met elkaar te leven, ongeacht hun verschillen. Het aanbod van zowel De Vreedzame School als Faqta Wereld helpen leerlingen niet alleen kennis op te doen over diversiteit, maar ook actief te leren hoe ze in een diverse gemeenschap kunnen samenleven, met respect, waardering en empathie voor elkaar.

Democratische waarden en handelen (Kerndoel 3)

Democratische waarden vormen de basis van het burgerschapsonderwijs binnen beide programma's. Bij De Vreedzame School ligt de focus op sociaal-emotionele vaardigheden zoals

empathie, verantwoordelijkheid en het nemen van beslissingen in het belang van de gemeenschap. Faqta Wereld stimuleert leerlingen om hun handelen af te stemmen op democratische principes en leert hen hoe ze verantwoordelijk kunnen omgaan met maatschappelijke vraagstukken. Dit gezamenlijke uitgangspunt zorgt ervoor dat leerlingen niet alleen kennis maken met democratische waarden, maar deze ook toepassen in hun dagelijkse handelen, zowel binnen als buiten de school. Leerlingen leren dus hun gedrag af te stemmen op democratische waarden in verschillende contexten, waarbij ze verantwoorde keuzes maken die bijdragen aan het welzijn van de gemeenschap.

Maatschappelijke betrokkenheid (Kerndoel 4)

Het stimuleren van maatschappelijke betrokkenheid is een belangrijk thema in zowel De Vreedzame School als Faqta Wereld. Faqta Wereld moedigt leerlingen aan om actief deel te nemen aan hun omgeving door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk, deelname aan buurtprojecten en betrokkenheid bij maatschappelijke kwesties. De Vreedzame School versterkt dit door leerlingen verantwoordelijkheid te laten nemen voor de school- en leefomgeving en hen te betrekken bij het zoeken naar oplossingen voor conflicten en problemen binnen hun gemeenschap.

Democratisch handelen in dagelijkse situaties (Kerndoel 5)

Zowel De Vreedzame School als Faqta Wereld richten zich op het aanleren van democratisch handelen in alledaagse situaties. Dit gebeurt door leerlingen te betrekken bij besluitvorming binnen de school en hen te leren rekening te houden met de belangen van anderen. De principes van overleg, debat en dialoog staan hierbij centraal. Door middel van dagelijkse praktijkervaringen en structurele reflectie op hun handelen, ontwikkelen leerlingen de vaardigheden om democratisch te handelen in diverse situaties.

Maatschappelijke vraagstukken en betrokkenheid (Kerndoel 6)

Beide programma's stimuleren leerlingen om betrokken te zijn bij maatschappelijke vraagstukken en oplossingen te zoeken voor problemen in hun omgeving. Faqta Wereld biedt leerlingen inhoudelijke kennis over actuele maatschappelijke thema's en moedigt hen aan om na te denken over mogelijke oplossingen. De Vreedzame School legt de nadruk op het ontdekken van de eigen rol van leerlingen binnen de samenleving en hoe zij actief kunnen bijdragen aan het oplossen van problemen in hun omgeving. Het burgerschapsonderwijs richt zich op het vergroten van het bewustzijn van maatschappelijke problemen en het stimuleren van leerlingen om actief betrokken te raken bij het bedenken en uitvoeren van oplossingen, zowel lokaal als globaal.

4.2 Inhoud De Vreedzame School en Faqta Wereld

Lessen van De Vreedzame School

Het lesmateriaal van Vreedzaam heeft een doorgaande, longitudinale lijn van groep 1 t/m 8 en wordt wekelijks uitgevoerd. De volgende doelen staan daarbij centraal:

- Gezamenlijke besluitvorming
- Conflicten oplossen
- Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap
- Openstaan voor verschillen
- Democratisch ABC
- Kritische houding ontwikkelen
- Veilig sociaal klimaat en preventie en curatie van het pesten

Daarnaast worden ouders betrokken bij het programma, middels nieuwsbrieven en kletskaarten.

Lessen van Vreedzame kriebels

Met de inhoud van Vreedzame Kriebels bieden wij vanaf schooljaar 2025/2026 een integraal programma waarin sociale ontwikkeling, groepsvorming, burgerschap en seksuele vorming

samenkomen in één doorlopend jaarprogramma. Het programma sluit naadloos aan bij onze visie om een veilige, inclusieve en respectvolle leeromgeving te creëren waarin leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen.

De benadering vanuit De Vreedzame School zorgt ervoor dat seksuele vorming op een veilige en laagdrempelige manier bespreekbaar wordt gemaakt. Door het bespreekbaar maken van thema's zoals relaties, diversiteit en grenzen, leren leerlingen empathisch om te gaan met zichzelf en anderen en ontwikkelen ze een breed begrip van wat het betekent om vreedzaam samen te leven in een diverse samenleving.

Door de integratie van de lessen van Vreedzame Kriebels door het jaar heen (in plaats van slechts één keer per jaar de Week van de Lentekriebels), krijgt de psychosociale ontwikkeling van leerlingen een volledig en samenhangend karakter, waarmee we bijdragen aan een sterke sociale basis en een inclusieve schoolcultuur.

De thema's van Faqta Wereld

Faqta Wereld levert een belangrijke bijdrage aan de kenniscomponent van ons burgerschapsonderwijs. De thema's bieden leerlingen kennis over identiteit, democratie, rechtsstaat, grondrechten, diversiteit en maatschappelijke vraagstukken. De leerlingen verwerken deze kennis actief door vragen te onderzoeken, gesprekken te voeren, standpunten te formuleren en verbanden te leggen met hun eigen leefwereld en de actualiteit. Onderstaand overzicht beschrijft per leerjaar het belangrijkste burgerschapsthema. De leerkracht volgt de planning van de methode en legt de behandelde thema's vast. Leerlingwerk, gesprekken, presentaties en opdrachten worden gebruikt om zichtbaar te maken wat leerlingen hebben geleerd.

De leerlingen van groep 1-2 leren in **het thema 'Samen spelen, samen delen'** van Faqta Wereld over de waarde van vriendschap, het maken van afspraken en het belang van eerlijk delen. Dit thema is erop gericht om kinderen te helpen bij het ontwikkelen van sociale vaardigheden en empathie, zodat ze weten hoe ze op een prettige manier met anderen kunnen omgaan. Door middel van verschillende lessen leren kinderen wat vriendschap inhoudt, wat het betekent om een goede vriend te zijn en hoe je samen kunt spelen zonder ruzie.

De leerlingen van groep 3 leren in **het thema "Wat vind jij?"** hoe zij denken, voelen en een mening vormen. Ze leren dat hun hersenen, zintuigen en zenuwen samenwerken om gedachten te maken. Ze ervaren hoe emoties ontstaan en hoe die hun mening beïnvloeden. Ook leren ze hun mening te onderbouwen met argumenten en ontdekken ze dat meningsverschillen normaal zijn. Daarnaast verkennen ze waarom regels bestaan, zowel op school als in de samenleving. Ze bespreken wie regels maakt en waarom ze soms veranderen. Door samen te praten en te luisteren, leren ze respectvol omgaan met verschillende meningen. Zo ontdekken ze stap voor stap hoe ze kunnen denken, voelen en samen afspraken maken.

De leerlingen van groep 4 leren in het thema **"Jezelf zijn"** over hun eigen identiteit, diversiteit en hoe ze zich kunnen inleven in anderen. Ze ontdekken wat identiteit betekent en zien dat gezinnen er in allerlei vormen zijn: met twee moeders, een vader en een moeder, of bij opa en oma. Iedereen groeit anders op en dat maakt ons uniek.

Daarna leren ze over diversiteit, zowel van buiten als van binnen. We zien er allemaal anders uit, hebben verschillende talenten en geloven in andere dingen. Toch hoort iedereen erbij. Ook leren de leerlingen hoe belangrijk het is om zich in een ander in te leven. Hoe voelt het om buitengesloten te worden? Wat doet het als iemand aardig tegen je is? Door begrip te tonen, maken we samen een fijne klas. Tot slot praten we over respect. Iedereen verdient het om zichzelf te zijn, zonder angst voor pesten. We leren hoe we oog voor elkaar houden en zorgen voor een veilige en fijne omgeving.

De leerlingen van groep 5 leren in **het thema 'Leven in vrijheid'** de waarde van keuzevrijheid, respect voor elkaar en de betekenis van rechten, gelijkwaardigheid en democratie. Allereerst leren ze over de regels die bestaan in hun omgeving, zoals thuis en op school en wie deze regels opstelt. Ze begrijpen dat het belangrijk is om met elkaar rekening te houden en elkaar te steunen. Daarnaast

ontdekken ze dat er organisaties bestaan die mensen helpen, zoals de Voedselbank, en zien ze in hoe solidariteit kan bijdragen aan een hechte gemeenschap.

Verder wordt er aandacht besteed aan ongelijke behandeling en de vormen waarin dit kan voorkomen, bijvoorbeeld door pesten en discriminatie. Ook komt het thema genderdiversiteit aan bod, waarbij leerlingen leren dat sommige mensen zich anders voelen dan hun geboortegeslacht.

Daarnaast ontdekken de leerlingen dat in de Grondwet is vastgelegd dat iedereen gelijke rechten heeft. Ze leren over het werk van Aletta Jacobs als pionier voor vrouwenrechten en hoe gemeenschappelijke feestdagen bijdragen aan verbinding binnen onze samenleving.

Tot slot maken leerlingen kennis met begrippen als democratie en monarchie en leren ze hoe het bestuur van Nederland is georganiseerd. Ze begrijpen wat een parlementaire democratie inhoudt en krijgen inzicht in hoe beslissingen in ons land worden genomen, waardoor ze beter begrijpen hoe vrijheid en verantwoordelijkheid samenkomen binnen een democratische samenleving.

De leerlingen van groep 6 leren in het **thema 'Wat een regel'** het begrijpen van besluitvormingsprocessen, de rol van gezagsdragers, de Grondwet, basiswaarden en de werking van de rechtsstaat. Ze leren wie de gezagsdragers zijn in zowel de lokale gemeenschap als de landelijke politiek en welke rol zij spelen in het bestuur. Deze kennis legt de basis voor inzicht in hoe beslissingen worden genomen en wie daar invloed op heeft.

Vervolgens leren de leerlingen het belang van regels en afspraken begrijpen. Ze ontdekken waarom deze regels bestaan en wat hun functie is in het handhaven van orde en rechtvaardigheid binnen de samenleving. De Grondwet komt hierbij aan bod als het fundament van al deze afspraken. Door hierover te leren, krijgen de leerlingen inzicht in de kernwaarden die de samenleving ondersteunen en beschermen.

Naast kennis over regels en afspraken, verdiepen de leerlingen zich in de basiswaarden **vrijheid, gelijkheid en solidariteit**. Ze leren niet alleen de betekenis van deze waarden, maar ook hoe ze zich manifesteren in de samenleving en wat ze betekenen voor het dagelijks leven. Dit helpt hen te zien dat er tussen mensen zowel overeenkomsten als verschillen bestaan en dat diversiteit een waardevolle bijdrage levert aan de samenleving.

Ten slotte worden de leerlingen zich bewust van hun eigen rol en stem binnen de maatschappij. Ze leren hun mening te vormen en onderbouwen en ontdekken dat hun stem van belang kan zijn in verschillende kwesties. Tegelijkertijd krijgen ze inzicht in de werking van de rechtsstaat en het belang van controlemechanismen die ervoor zorgen dat deze goed blijft functioneren.

De leerlingen van groep 7 leren in het thema **'Onze democratie'** de fundamenteën van onze samenleving, zoals het begrip van meningsverschillen, de werking van de Grondwet, de geschiedenis van ons land en belangrijke waarden als vrijheid en gelijkheid. In de eerste lessen leren ze over meningen en meningsverschillen. Hierbij maken ze kennis met begrippen als stellingen en argumenten, die hen helpen om een goed gefundeerd standpunt in te nemen. Vervolgens oefenen ze dit door een debat te voeren, wat hen helpt te ervaren hoe het is om te luisteren naar anderen en om zelf hun mening te verdedigen.

In het vervolg van de lessen komt de democratie van Nederland aan bod. De leerlingen maken kennis met politieke partijen, ministers en krijgen een beeld van het verschil tussen een democratie en een dictatuur. Ze leren wat de kenmerken zijn van een democratisch systeem.

Daarna verdiepen ze zich in de Grondwet en de belangrijke rol die Thorbecke heeft gespeeld in de vormgeving van onze democratie. Ook staan ze stil bij de grenzen van de vrijheid van meningsuiting en leren ze hoe vrijheid van meningsuiting niet altijd vanzelfsprekend was. De leerlingen ontdekken hoe er door de eeuwen heen is gevochten voor de vrijheden die wij nu als vanzelfsprekend ervaren. Ze verdiepen zich ook in het koloniale verleden van Nederland en krijgen inzicht in de invloed die dit verleden nog steeds heeft op onze samenleving.

Tot slot leren de leerlingen over het slavernijverleden van Nederland en de lange strijd voor gelijke rechten en tegen discriminatie. Ze onderzoeken wat gelijkheid betekent en leren over de verschillende manieren om voor gelijke rechten op te komen. Dit gaat van demonstreren tot het schrijven van een petitie; zo ontdekken ze verschillende manieren om hun stem te laten horen en op te komen voor wat ze belangrijk vinden. In deze lessen worden zij zich meer bewust van de invloed

die zij zelf kunnen uitoefenen op hun samenleving en hoe zij kunnen bijdragen aan een rechtvaardige wereld voor iedereen.

De leerlingen van groep 8 leren in het thema '**De toekomst van Nederland**' hoe ons land zich kan ontwikkelen en welke processen daarbij een rol spelen, met speciale aandacht voor besluitvorming en de werking van de rechtsstaat. Allereerst onderzoeken de leerlingen welke factoren de toekomst beïnvloeden, zoals wetenschappelijke ontwikkelingen, nieuwe uitvindingen, politieke keuzes en hun eigen rol daarin. Ze verdiepen zich in de fundamenteën van de democratie door te leren wat democratisch en ondemocratisch is en welke belangrijke rol journalistiek speelt in een goed functionerende democratie.

Vervolgens verdiepen de leerlingen zich in hun rechten en de manier waarop ze daarvoor kunnen opkomen. Ze ontdekken dat dit bijvoorbeeld kan door te demonstreren en leren hoe de rechtsstaat werkt, inclusief het functioneren van de rechtbank. Daarnaast komt het proces van wetgeving aan bod. De leerlingen leren dat wetten tot stand komen via een wetsvoorstel en dat ook burgers zo'n voorstel kunnen initiëren. In dit deel wordt ook aandacht besteed aan maatschappelijke thema's zoals discriminatie en racisme, zodat ze begrijpen waarom rechtsbescherming en gelijkheid voor iedereen belangrijk zijn.

De leerlingen gaan daarna aan de slag met de verschillende politieke niveaus waarop besluitvorming plaatsvindt. Ze leren dat besluiten niet alleen op lokaal niveau worden genomen, zoals in de gemeente, maar ook op landelijk en Europees niveau. Hierdoor zien ze in dat er bij elk besluit uiteenlopende belangen spelen en dat het vaak ingewikkeld is om tot een oplossing te komen die voor iedereen werkt. Het begrijpen van dit overlegproces is essentieel voor het ontwikkelen van een goed begrip van politieke samenwerking.

Tot slot leren de leerlingen over politieke partijen en hoe deze hun ideeën, plannen en waarden communiceren naar de buitenwereld. Ze leren hoe democratische processen verlopen en hoe beslissingen tot stand komen die de toekomst van Nederland vormgeven.

Binnen deze doelen werken wij in samenhang aan kennis, vaardigheden en houding. De concrete opbouw voor groep 1-2, groep 3-5 en groep 6-8 is uitgewerkt in de doorgaande lijn in de bijlage.

5. Hemel en aarde

Naast De Vreedzame School, Vreedzame Kriebels en Faqta Wereld werken wij in alle groepen met de methode Hemel en Aarde. Deze methode draagt vanuit onze open katholieke identiteit bij aan de levensbeschouwelijke en burgerschapsvorming van onze leerlingen.

Aan de hand van verhalen, symbolen, rituelen en gebruiken uit verschillende religieuze en culturele tradities onderzoeken leerlingen levensvragen die passen bij hun leeftijd en belevingswereld. Zij denken na over wie zij zijn, wat zij belangrijk vinden, hoe mensen met elkaar samenleven en hoe overtuigingen en tradities van elkaar kunnen verschillen. Daarbij leren zij dat mensen vanuit verschillende achtergronden en levensbeschouwingen betekenis kunnen geven aan hun leven.

Hemel en Aarde draagt in samenhang bij aan de ontwikkeling van kennis, vaardigheden en houding:

- **Kennis:** leerlingen maken kennis met verschillende religies, levensbeschouwingen, tradities, verhalen en rituelen.
- **Vaardigheden:** leerlingen oefenen met luisteren, vragen stellen, reflecteren, argumenteren, het verwoorden van hun eigen gedachten en het onderzoeken van verschillende perspectieven.
- **Houding:** leerlingen ontwikkelen nieuwsgierigheid, respect, empathie en een open houding tegenover mensen met andere overtuigingen en achtergronden.

De leerkracht creëert tijdens de lessen een veilige omgeving waarin leerlingen hun gedachten, ervaringen en vragen kunnen delen. Er is ruimte voor verschillende opvattingen, waarbij de gelijkwaardigheid van alle leerlingen en het respectvol omgaan met verschillen steeds het uitgangspunt vormen.

De thema's van Hemel en Aarde worden volgens de jaarplanning aangeboden en waar mogelijk verbonden met actuele gebeurtenissen, vieringen, Faqta Wereld, De Vreedzame School en de ervaringen van de leerlingen. Hiermee levert Hemel en Aarde een structurele bijdrage aan identiteitsontwikkeling, diversiteit, dialoog en respectvol samenleven.

5.1 Projecten Burgerschap

Naast het structurele aanbod uit De Vreedzame School, Vreedzame Kriebels, Faqta Wereld en Hemel en Aarde organiseert de Damiaanschool Kerckebosch verschillende projecten en activiteiten waarin leerlingen hun burgerschapskennis, vaardigheden en houding in de praktijk toepassen.

Deze projecten vormen een aanvulling op het structurele curriculum. Zij bieden betekenisvolle oefensituaties waarin leerlingen samenwerken, verantwoordelijkheid nemen, kennismaken met maatschappelijke vraagstukken en ervaren dat zij een bijdrage kunnen leveren aan anderen en hun omgeving. De leerkracht bespreekt met de leerlingen vooraf het doel van de activiteit en reflecteert na afloop met hen op wat zij hebben geleerd en welke bijdrage zij hebben geleverd.

Mini-projecten binnen de groepen

In groep 1-2 werken leerlingen thematisch aan onderwerpen die dicht bij hun eigen belevingswereld liggen. Zij oefenen onder andere met samen spelen, delen, elkaar helpen, afspraken maken en zorg dragen voor de groep en de omgeving.

De leerlingen van groep 3 en 4 nemen deel aan de Nationale Pannenkoekdag. Zij bereiden samen een activiteit voor ouderen voor en ervaren wat gastvrijheid, ontmoeting en aandacht voor een ander betekenen. Hiermee oefenen zij met samenwerken, verantwoordelijkheid nemen en betrokkenheid bij mensen uit hun omgeving.

In groep 5 werken leerlingen vanuit Faqta Wereld aan een project over de Voedselbank. Zij onderzoeken wat armoede en bestaansonzekerheid betekenen, waarom mensen ondersteuning nodig kunnen hebben en welke rol maatschappelijke organisaties daarbij vervullen. De leerlingen denken na over solidariteit, gelijke kansen en de bijdrage die zij zelf kunnen leveren.

In groep 6 werken leerlingen aan het thema 'De baas in jouw buurt?'. Zij leren hoe een gemeente functioneert, welke rol de gemeenteraad heeft en hoe besluiten over de leefomgeving tot stand komen. Leerlingen onderzoeken hoe inwoners invloed kunnen uitoefenen en oefenen met het formuleren en onderbouwen van ideeën voor hun eigen omgeving.

In groep 7 en 8 werken leerlingen met De Derde Kamer. Zij leren over de werking van de parlementaire democratie, de rol van de Tweede Kamer en de wijze waarop wetten en besluiten tot stand komen. Leerlingen oefenen met meningsvorming, argumenteren, debatteren en democratische besluitvorming.

MediaMasters

De leerlingen van groep 5 tot en met 8 nemen jaarlijks deel aan MediaMasters. Binnen dit programma werken zij aan mediawijsheid en digitaal burgerschap. Zij leren kritisch omgaan met informatie en beeldvorming, nadenken over hun mediagebruik en veilig en respectvol communiceren in een digitale omgeving.

De lessen besteden aandacht aan onderwerpen als privacy, online gedrag, sociale media, betrouwbare en onbetrouwbare informatie en de invloed van media op meningen en gedrag. De leerlingen leren dat rechten en verantwoordelijkheden ook in de digitale wereld gelden.

Pasen en het goede doelenproject

Tijdens de paasperiode verbinden wij onze katholieke identiteit aan waarden als solidariteit, vrede, hoop en zorg voor anderen. De leerlingen nemen deel aan een viering en aan een activiteit voor een goed doel. Het gekozen doel en de maatschappelijke betekenis daarvan worden vooraf met de leerlingen besproken.

Leerlingen denken na over de vraag waarom mensen of organisaties ondersteuning nodig hebben en hoe zij zelf een bijdrage kunnen leveren. Na afloop wordt met de leerlingen gereflecteerd op de activiteit, hun eigen inzet en de betekenis daarvan voor anderen.

De kerstviering en Actie kerstkaart

De kerstviering op onze school is een moment van verbondenheid, waarin we samen de geboorte van Jezus herdenken. De methode Hemel en Aarde vormt de basis van deze viering en biedt handvatten om de kerstgedachte op een inspirerende manier over te brengen. Onze leerlingen spelen hierin een actieve rol, omdat hun inbreng bijdraagt aan het besef van saamhorigheid en gedeelde verantwoordelijkheid. Ze helpen bij het vormgeven van de viering door verhalen en gebeden voor te dragen, muziek en toneelstukken uit te voeren en samen na te denken over de betekenis van kerst. Zo ervaren zij dat een viering niet iets is wat je alleen beleeft, maar wat je samen draagt en vormgeeft. Door deze actieve betrokkenheid groeien onze leerlingen in hun rol als verantwoordelijke en betrokken burgers. Ze ontdekken dat samenwerking en inzet een verschil kunnen maken en dat een gemeenschap sterker wordt wanneer iedereen zich gezien, gehoord en gewaardeerd voelt.

Tijdens de kerstperiode maken de leerlingen kerstkaarten voor ouderen in de wijk. Deze activiteit heeft als doel om de leerlingen bewust te maken van de waarde van zorg voor anderen en het belang van sociaal contact met ouderen. Het versterkt de sociale cohesie in de wijk en biedt de leerlingen de kans om een klein gebaar van vriendelijkheid en respect te tonen aan mensen die misschien eenzaam zijn.

Diversiteit en jezelf kunnen zijn

Rond Paarse Vrijdag besteden wij expliciet aandacht aan het recht van ieder mens om zichzelf te zijn en aan het tegengaan van uitsluiting en discriminatie. Deze onderwerpen staan niet uitsluitend op deze dag centraal, maar maken gedurende het hele schooljaar deel uit van Vreedzame Kriebels, De Vreedzame School en de dagelijkse pedagogische praktijk.

De inhoud en werkvormen worden afgestemd op de leeftijd en ontwikkeling van de leerlingen. Zij leren dat mensen kunnen verschillen in identiteit, achtergrond, gezinssamenstelling en seksuele oriëntatie en dat iedereen gelijkwaardig is en met respect behandeld behoort te worden.

Eindejaarsproject

Elk jaar sluiten we op onze school af met een groots eindejaarsproject waarin een schoolbreed thema centraal staat. Dit project brengt alle groepen samen en creëert een sterk gevoel van betrokkenheid. We werken niet alleen in onze eigen groep, maar als hele school aan hetzelfde doel. Dit zorgt voor verbondenheid en samenwerking, kernwaarden die perfect aansluiten bij de principes van De Vreedzame School en Faqta Wereld.

Binnen het centrale thema krijgen kinderen de ruimte om hun eigen talenten te ontdekken en ontwikkelen. Elk kind werkt aan een miniproject, waarbij creativiteit, onderzoekend leren en samenwerken worden gestimuleerd. Op deze manier sluiten we niet alleen aan bij de kerndoelen van burgerschapsonderwijs, maar geven we leerlingen ook de kans om hun unieke kwaliteiten in te zetten en te laten zien.

6. Kwaliteitszorg, resultaten en evaluatie

Kwaliteitszorg, resultaten en evaluatie

De Damiaanschool Kerckebosch volgt de kwaliteit en de resultaten van het burgerschapsonderwijs volgens de PDCA-cyclus. Wij bepalen welke kennis, vaardigheden en houding wij onze leerlingen willen meegeven, voeren een samenhangend onderwijsaanbod uit, volgen de ontwikkeling van leerlingen en gebruiken de resultaten om ons onderwijs waar nodig bij te stellen.

We kijken daarbij niet alleen of de geplande lessen en activiteiten zijn uitgevoerd, maar vooral wat deze bij de leerlingen teweegbrengen. De centrale vragen zijn:

- Bereiken leerlingen de gestelde burgerschapsdoelen?
- Welke sterke punten zien we op leerling-, groeps- en schoolniveau?
- Op welke doelen blijft de ontwikkeling achter?
- Sluit het aanbod nog aan bij onze leerlingenpopulatie?
- Welke interventies zijn nodig?
- Hebben de gekozen interventies het gewenste effect?

6.1 Monitoring van de burgerschapsontwikkeling

We volgen de ontwikkeling van leerlingen met verschillende instrumenten en informatiebronnen. Door deze gegevens in samenhang te bekijken, ontstaat een breed en betrouwbaar beeld van de ontwikkeling van kennis, vaardigheden en houding.

Wij gebruiken hiervoor:

- Rovict Burgerschap Meten;
- de jaarlijkse monitor sociale veiligheid;
- observaties van leerkrachten;
- leerlinggesprekken en Stem van de leerling;
- gesprekken tijdens groeps- en leerlingbesprekingen;
- leerlingwerk, presentaties en reflecties;
- observaties tijdens lessen, klassenvergaderingen, projecten en andere oefensituaties;
- evaluaties van De Vreedzame School en Vreedzame Kriebels;
- signalen van leerlingen, ouders en medewerkers.

Rovict is het stichtingsbreed gekozen instrument waarmee wij sinds eind schooljaar 2025/2026 de burgerschapscompetenties van leerlingen volgen. Het instrument geeft inzicht in verschillende aspecten van burgerschap en biedt een referentiepunt om resultaten te duiden. De resultaten worden niet losstaand beoordeeld, maar altijd in samenhang met observaties, gesprekken, de veiligheidsmonitor en informatie uit de dagelijkse onderwijspraktijk.

Rovict brengt verschillende onderdelen van burgerschap in beeld. Voor de analyse maken wij gebruik van de volgende domeinen.

Kennis (KEN)

De mate waarin leerlingen kennis hebben van democratie, de rechtsstaat, grondrechten, maatschappelijke thema's en burgerschap.

Attitude (ATT)

De houding van leerlingen ten opzichte van burgerschap, zoals respect, betrokkenheid, verantwoordelijkheid en openheid voor anderen.

Vaardigheden (VAA)

De mate waarin leerlingen burgerschapsvaardigheden kunnen toepassen, zoals samenwerken, overleggen, luisteren, conflicten oplossen en democratisch handelen.

Basiswaarden (BAW)

De mate waarin leerlingen de democratische basiswaarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit herkennen, begrijpen en toepassen.

Schoolklimaat (SKL)

De ervaren veiligheid, inclusie en democratische cultuur binnen de school.

6.2 Verwachtingen en beoordeling van resultaten

Bij de beoordeling van de resultaten gebruiken wij de normering en het beschikbare referentiekader van Rovict. Daarnaast vergelijken we resultaten tussen groepen en leerjaren en volgen we de ontwikkeling over meerdere jaren. We beoordelen afzonderlijk wat de resultaten zeggen over kennis, vaardigheden en houding.

Wij streven ernaar dat:

- de resultaten op de verschillende burgerschapsdomeinen ten minste aansluiten bij het beschikbare referentiekader;
- leerlingen zich veilig voelen en ruimte ervaren om zichzelf te zijn en hun mening te geven;
- leerlingen respectvol omgaan met verschillen;
- leerlingen verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen gedrag en voor de gemeenschap;
- leerlingen op een constructieve manier omgaan met meningsverschillen en conflicten;
- leerlingen kunnen deelnemen aan overleg en gezamenlijke besluitvorming;
- leerlingen hun mening steeds beter leren vormen en onderbouwen;
- verschillen tussen groepen verklaarbaar zijn en leiden tot passende onderwijskeuzes;
- ingezette interventies bij een volgende evaluatie tot zichtbare verbetering leiden.

Een resultaat vraagt om nadere analyse wanneer het beneden het beschikbare referentiekader ligt, duidelijk afwijkt van andere groepen of eerdere metingen, of wanneer meerdere informatiebronnen hetzelfde aandachtspunt laten zien.

6.3 Analyse op groepsniveau

De leerkracht analyseert de beschikbare gegevens voor de eigen groep. Daarbij wordt gekeken naar:

- doelen die door de meeste leerlingen worden beheerst;
- doelen waarop meerdere leerlingen extra ontwikkeling nodig hebben;
- verschillen tussen kennis, vaardigheden en houding;
- opvallende verschillen tussen groepen leerlingen;
- signalen uit observaties, gesprekken en de dagelijkse praktijk;
- de aansluiting tussen het uitgevoerde aanbod en de resultaten.

De leerkracht vertaalt de analyse naar concrete groepsdoelen en aanpassingen in het aanbod. Deze worden vastgelegd in de groepsplanning of een ander binnen de school afgesproken document. Wanneer een individuele leerling aanvullende begeleiding nodig heeft, wordt dit afgestemd met de kwaliteitscoördinator en, waar nodig, met de ouders.

6.4 Analyse op schoolniveau

De kwaliteitscoördinator en directeur analyseren de resultaten op schoolniveau. Zij brengen de gegevens uit Rovict, de veiligheidsmonitor, groepsanalyses, observaties en leerlinggesprekken met elkaar in verband.

Bij de schoolanalyse wordt gekeken naar:

- de ontwikkeling van de schoolresultaten over meerdere jaren;
- verschillen en overeenkomsten tussen groepen en bouwen;
- doelen waarop schoolbreed sterke resultaten worden behaald;
- doelen waarop schoolbreed verdere ontwikkeling nodig is;
- de mate waarin het geplande aanbod aantoonbaar is uitgevoerd;
- de aansluiting van het aanbod bij de kenmerken van de leerlingenpopulatie;
- de kwaliteit van de school als democratische oefenplaats;
- de effecten van eerder ingezette interventies.

Het streven is om de uitkomsten minimaal eenmaal per jaar met het team te bespreken. Het team bepaalt dan gezamenlijk welke sterke onderdelen worden geborgd en welke doelen in het

daaropvolgende schooljaar extra aandacht krijgen. Relevante ontwikkeldoelen en activiteiten worden opgenomen in het schooljaarplan.

6.5 Interventies en bijstelling

Wanneer resultaten achterblijven bij onze verwachtingen, bepalen de leerkracht, kwaliteitscoördinator en/of directeur welke interventie passend is. Een interventie kan bijvoorbeeld bestaan uit:

- extra of herhaalde lessen uit De Vreedzame School of Vreedzame Kriebels;
- meer expliciete instructie over democratie, rechtsstaat, grondrechten of basiswaarden;
- gerichte gesprekken over diversiteit, uitsluiting en discriminatie;
- aanvullende oefeningen in luisteren, argumenteren en perspectief nemen;
- extra aandacht voor conflicthantering en respectvolle communicatie;
- een aanpassing van de klassenvergadering of andere vormen van leerlingparticipatie;
- een gerichte lessenserie rond mediawijsheid of een actueel maatschappelijk vraagstuk;
- extra oefensituaties waarin leerlingen verantwoordelijkheid en inspraak krijgen;
- professionalisering of ondersteuning van leerkrachten;
- aanpassing van de doorgaande lijn of jaarplanning.

Bij een volgende observatie, evaluatie of meting wordt vastgesteld of de interventie het gewenste effect heeft gehad. Wanneer dit niet het geval is, wordt de aanpak opnieuw geanalyseerd en bijgesteld.

6.6 Resultaten en ontwikkelpunten 2025-2026

De afname en analyse van Rovict in 2025-2026 hebben een eerste schoolbreed beeld gegeven van de burgerschapscompetenties van onze leerlingen. De resultaten laten zien dat verschillende onderdelen van het burgerschapsonderwijs herkenbaar aanwezig zijn. De analyse geeft daarnaast aanleiding om de doorgaande ontwikkeling van enkele onderdelen verder te versterken.

Voor schooljaar 2026-2027 richten wij ons daarom op:

1. het versterken van maatschappelijk verantwoord handelen door leerlingen meer verantwoordelijkheid te geven binnen de schoolgemeenschap en betekenisvolle maatschappelijke activiteiten aan te bieden;
2. het versterken van conflicthantering door binnen De Vreedzame School expliciet aandacht te besteden aan dialoog, het oplossen van conflicten en het omgaan met verschillende belangen;
3. het vergroten van empathie en perspectief nemen door actuele maatschappelijke thema's structureel te bespreken en leerlingen actief te laten reflecteren op verschillende standpunten;
4. het borgen en voortzetten van de onderdelen waarop de leerlingen sterke resultaten laten zien.

Deze ontwikkelpunten worden uitgewerkt in concrete activiteiten, succescriteria, verantwoordelijken en evaluatiemomenten. De voortgang wordt gedurende het schooljaar gevolgd en aan het einde van het schooljaar geëvalueerd.

6.7 Jaarlijkse kwaliteitscyclus

De kwaliteitscyclus voor burgerschap bestaat uit de volgende stappen:

Periode	Activiteit	Verantwoordelijk	Vastlegging
September-oktober	Uitvoeren van geplande metingen en verzamelen van aanvullende gegevens	Leerkrachten en kwaliteitscoördinator	Resultatenoverzicht

Periode	Activiteit	Verantwoordelijk	Vastlegging
Oktober-november	Analyse op groeps- en schoolniveau	Leerkrachten, kwaliteitscoördinator en directeur	Groeps- en schoolanalyse
November	Bepalen van schoolbrede en groepsgerichte interventies	Team, kwaliteitscoördinator en directeur	Schooljaarplan en groepsplanning
Januari-februari	Tussentijdse evaluatie van uitvoering en voortgang	Leerkrachten en kwaliteitscoördinator	Evaluatie en eventuele bijstelling
Juni-juli	Eindevaluatie met Rovict, effectmeting en vaststellen van nieuwe ontwikkeldoelen	Team, kwaliteitscoördinator en directeur	Jaarverslag en nieuw schooljaarplan

Op deze wijze zijn monitoring, analyse, uitvoering, evaluatie en bijstelling structureel met elkaar verbonden. Daarmee maakt burgerschap aantoonbaar deel uit van de kwaliteitszorg van de Damiaanschool Kerckebosch.

7. Borging en verantwoordelijkheden

Burgerschap is een structureel onderdeel van het onderwijs en de schoolcultuur van de Damiaanschool Kerckebosch. De afspraken uit dit beleidsplan gelden voor alle groepen en worden opgenomen in de kwaliteitscyclus van de school. De doorgaande lijn, de jaarplanning en de afgesproken werkwijzen zorgen ervoor dat het burgerschapsonderwijs niet afhankelijk is van individuele keuzes van leerkrachten.

De borging vindt plaats door:

- een doorgaande lijn met doelen voor groep 1-2, groep 3-5 en groep 6-8;
- een schoolbrede jaarplanning voor De Vreedzame School, Vreedzame Kriebels, Faqta Wereld, Hemel en Aarde en aanvullende burgerschapsactiviteiten;
- een wekelijkse lesactiviteit uit De Vreedzame School;
- het vastleggen en evalueren van het uitgevoerde aanbod;
- het regelmatig bespreken van burgerschap tijdens bordsessies en teamoverleggen;
- het analyseren van resultaten op groeps- en schoolniveau;
- het vastleggen van ontwikkeldoelen en interventies in het schooljaarplan;
- lesbezoeken, leerlinggesprekken en evaluaties van de schoolpraktijk;
- het informeren en scholen van nieuwe medewerkers;
- het jaarlijks evalueren en waar nodig bijstellen van het burgerschapsbeleid.

7.1 Schoolbrede afspraken

In alle groepen zijn de schoolgrondwet en de bijbehorende afspraken zichtbaar en herkenbaar. Alle medewerkers gebruiken dezelfde taal en werkwijze bij het bespreken van gedrag, samenwerking en conflicten. Zij geven zelf het voorbeeld in het naleven van de basiswaarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit.

De volgende afspraken gelden schoolbreed:

- De lessen van De Vreedzame School worden wekelijks volgens de jaarplanning aangeboden.
- De doelen en taal van De Vreedzame School worden gedurende de hele schooldag toegepast.
- Vreedzame Kriebels, Faqta Wereld en Hemel en Aarde worden volgens de afgesproken planning uitgevoerd.
- De leerkracht maakt voor leerlingen duidelijk aan welk burgerschapsdoel wordt gewerkt.

- Leerlingen krijgen ruimte om te oefenen met inspraak, verantwoordelijkheid, samenwerking en conflicthantering.
- Actuele maatschappelijke onderwerpen worden passend bij de leeftijd en ontwikkeling van leerlingen besproken.
- Uitgevoerde lessen, projecten en activiteiten worden op een afgesproken wijze vastgelegd.
- De leerkracht reflecteert met leerlingen op wat zij tijdens lessen, projecten en oefensituaties hebben geleerd.
- Signalen over veiligheid, uitsluiting, discriminatie of onverdraagzaamheid worden actief opgepakt.
- Afwijkingen van de jaarplanning of het afgesproken aanbod worden besproken met de coördinator of kwaliteitscoördinator.

7.2 Zichtbaarheid in de school

De uitgangspunten van het burgerschapsonderwijs zijn zichtbaar in de inrichting, de routines en de dagelijkse omgang binnen de school. Dit blijkt onder andere uit:

- de schoolgrondwet in de groepen en gemeenschappelijke ruimten;
- de blokposters en materialen van De Vreedzame School;
- het gebruik van een gezamenlijke taal bij conflicten en samenwerking;
- groepsafspraken die met leerlingen worden opgesteld;
- taken en verantwoordelijkheden voor leerlingen;
- de inzet van leerlingmediatoren;
- klassenvergaderingen en Stem van de leerling;
- samenwerking tussen groepen en bouwen;
- schoolbrede vieringen en burgerschapsactiviteiten;
- aandacht voor diversiteit, gelijkwaardigheid en respect;
- maatschappelijke en actuele onderwerpen in de lessen.

De zichtbaarheid van burgerschap beperkt zich niet tot materialen aan de muur. In de dagelijkse praktijk moet herkenbaar zijn dat leerlingen worden gehoord, verantwoordelijkheid krijgen, respectvol met verschillen omgaan en op democratische wijze leren deelnemen aan de schoolgemeenschap.

7.3 Verantwoordelijkheden

Betrokkene	Verantwoordelijkheden
Leerkracht	Voert het geplande aanbod uit, maakt doelen zichtbaar, observeert de ontwikkeling van leerlingen, legt relevante informatie vast en past het groepsaanbod waar nodig aan.
Coördinator De Vreedzame School/burgerschap	Bewaakt de jaarplanning en schoolbrede afspraken, ondersteunt leerkrachten, bereidt evaluaties voor en bespreekt aandachtspunten met de kwaliteitscoördinator en directeur.
Kwaliteitscoördinator	Ondersteunt de analyse op groepsniveau, analyseert resultaten op schoolniveau, bewaakt de samenhang met de kwaliteitszorg en adviseert over interventies.
Directeur	Is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs, zorgt voor samenhang met het schoolplan en schooljaarplan en bespreekt de ontwikkeling met het team en het bestuur.
Team	Bespreekt resultaten en praktijkervaringen, bepaalt gezamenlijk verbeteracties en draagt zorg voor een eenduidige uitvoering.

Betrokkene**Verantwoordelijkheden**

Leerlingen

Reflecteren op hun ontwikkeling, denken mee over de schoolcultuur en nemen passend bij hun leeftijd verantwoordelijkheid binnen de groep en de school.

Ouders

Worden geïnformeerd over de doelen en thema's en worden waar passend betrokken bij activiteiten en evaluaties.

7.4 Professionalisering en nieuwe medewerkers

Alle medewerkers moeten voldoende bekend zijn met de visie, doelen en schoolbrede afspraken voor burgerschap. Nieuwe medewerkers ontvangen bij de start:

- het burgerschapsbeleid en de doorgaande lijn;
- de jaarplanning;
- de schoolgrondwet en bijbehorende afspraken;
- informatie over De Vreedzame School en Vreedzame Kriebels;
- uitleg over registratie, monitoring en evaluatie;
- informatie over de wijze waarop leerlingen inspraak en verantwoordelijkheid krijgen.

Wanneer uit lesbezoeken, evaluaties of resultaten blijkt dat aanvullende kennis of vaardigheden nodig zijn, wordt gerichte professionalisering opgenomen in het schooljaarplan. Dit kan bestaan uit teamscholing, collegiale consultatie, gezamenlijke lesvoorbereiding of begeleiding door een interne of externe specialist.

7.5 Evaluatie en bijstelling van het beleid

De directeur en kwaliteitscoördinator evalueren dit beleidsplan jaarlijks met de coördinator en het team. Zij beoordelen daarbij:

- of de geplande doelen en activiteiten zijn uitgevoerd;
- of de schoolbrede afspraken in de groepen herkenbaar zijn;
- wat de resultaten van leerlingen laten zien;
- welke interventies zijn uitgevoerd en welk effect deze hebben gehad;
- of het aanbod nog aansluit bij de leerlingenpopulatie;
- of wijzigingen in wetgeving, kerndoelen of methoden aanpassing noodzakelijk maken.

De conclusies worden vastgelegd in de jaarlijkse evaluatie. Verbeterpunten worden opgenomen in het schooljaarplan en vertaald naar concrete doelen, activiteiten, verantwoordelijken, succescriteria en evaluatiemomenten. Het beleidsplan wordt eerder aangepast wanneer ontwikkelingen of resultaten daar aanleiding toe geven.

Wettelijk kader

De wettelijke burgerschapsopdracht vraagt van scholen dat zij doelgericht, samenhangend en herkenbaar werken aan de ontwikkeling van burgerschap. Daarbij richt het onderwijs zich ten minste op het bevorderen van respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die leerlingen nodig hebben om actief deel te nemen aan de samenleving.

Daarnaast verwacht de Inspectie van het Onderwijs dat scholen de opbrengsten van het burgerschapsonderwijs systematisch volgen, analyseren en gebruiken om het onderwijs verder te verbeteren. De school moet kunnen aantonen dat zij zicht heeft op de ontwikkeling van haar leerlingen en dat de resultaten leiden tot gerichte keuzes in het onderwijsaanbod.

De opbrengstenanalyse sluit daarmee aan bij de standaarden OP0 (Basisvaardigheden), waarin burgerschap onderdeel uitmaakt van het curriculum, en SKA2 en SKA3, waarin het analyseren van opbrengsten, het evalueren van beleid en het cyclisch verbeteren van de onderwijskwaliteit centraal staan.

8. Ontwikkeldoelen 2026-2027

Op basis van de analyse van Rovict en de evaluatie van ons burgerschapsonderwijs zijn voor schooljaar 2026-2027 drie inhoudelijke ontwikkeldoelen vastgesteld. Deze doelen zijn opgenomen in het schooljaarplan en worden binnen dit beleidsplan nader uitgewerkt. Hiermee is er een directe verbinding tussen de analyse van de resultaten, de beleidsdoelen, de geplande activiteiten en de kwaliteitscyclus van de school.

Ontwikkeldoel 1: maatschappelijk verantwoord handelen versterken

Doel

Leerlingen krijgen meer mogelijkheden om verantwoordelijkheid te nemen binnen de groep, de school en de omgeving. Zij ervaren dat hun handelen van betekenis kan zijn voor anderen en voor de gemeenschap.

Activiteiten

- In iedere groep krijgen leerlingen passende taken en verantwoordelijkheden.
- Iedere bouw organiseert minimaal één betekenisvolle maatschappelijke activiteit waarbij leerlingen actief bijdragen aan de school, wijk of samenleving.
- Voorafgaand aan een activiteit wordt met leerlingen besproken aan welk burgerschapsdoel wordt gewerkt.
- Na afloop reflecteren de leerlingen op hun eigen bijdrage, de samenwerking en de betekenis van de activiteit voor anderen.

Succescriteria

- In alle bouwen is zichtbaar welke taken en verantwoordelijkheden leerlingen dragen.
- Iedere bouw heeft minimaal één maatschappelijke activiteit uitgevoerd en geëvalueerd.
- Leerlingen kunnen, passend bij hun leeftijd, voorbeelden geven van hun eigen bijdrage aan de groep, school of omgeving.
- De uitgevoerde activiteiten en leerlingreflecties zijn aantoonbaar vastgelegd.

Evaluatie

De voortgang wordt in februari 2027 tussentijds geëvalueerd. De eindevaluatie vindt plaats in juni 2027 aan de hand van plannings, leerlingwerk, reflecties en leerlinggesprekken.

Ontwikkeldoel 2: conflicthantering en dialoog versterken

Doel

Leerlingen leren meningsverschillen en conflicten op een vreedzame en constructieve manier te bespreken en op te lossen.

Activiteiten

- In alle groepen worden de afgesproken taal en stappen van De Vreedzame School consequent gebruikt.
- Leerkrachten besteden expliciet aandacht aan luisteren, gevoelens en belangen benoemen en samen zoeken naar een oplossing.
- Leerlingen oefenen tijdens lessen, klassenvergaderingen en dagelijkse situaties met dialoog en conflicthantering.
- De toepassing van de afspraken wordt besproken tijdens bordsessies en meegenomen in observaties en leerlinggesprekken.
- De leerlingmediatoren worden ingezet volgens de schoolbrede afspraken.

Succescriteria

- Dezelfde taal en stappen voor conflicthantering zijn in alle groepen herkenbaar.
- Leerlingen kunnen, passend bij hun leeftijd, uitleggen welke stappen zij bij een conflict kunnen gebruiken.
- Tijdens observaties en leerlinggesprekken laat het merendeel van de leerlingen zien dat zij naar elkaar kunnen luisteren, belangen kunnen benoemen en de afgesproken stappen kunnen gebruiken om gezamenlijk naar een oplossing te zoeken.

Leerkrachten handelen eenduidig bij conflicten en kunnen uitleggen hoe zij leerlingen hierin begeleiden.

Evaluatie

De uitvoering wordt gedurende het schooljaar besproken tijdens bordsessies. In februari 2027 vindt een tussenevaluatie plaats. De eindevaluatie vindt plaats in juni 2027 aan de hand van observaties, leerlinggesprekken en ervaringen van leerkrachten en mediators.

Ontwikkeldoel 3: empathie en perspectief nemen vergroten

Doel

Leerlingen leren zich te verplaatsen in de gevoelens, ervaringen en standpunten van anderen en ontwikkelen begrip voor verschillende perspectieven.

Activiteiten

- In alle groepen worden actuele en maatschappelijke onderwerpen besproken op een manier die past bij de leeftijd en ontwikkeling van de leerlingen.
- Leerlingen oefenen met het herkennen, verwoorden en vergelijken van verschillende perspectieven.
- Leerkrachten maken hierbij gebruik van De Vreedzame School, Vreedzame Kriebels, Faqta Wereld, Hemel en Aarde en actuele bronnen.
- Leerlingen reflecteren mondeling of schriftelijk op hun eigen standpunt en dat van anderen.
- In gesprekken wordt expliciet aandacht besteed aan overeenkomsten, verschillen, vooroordelen, uitsluiting en gelijkwaardigheid.

Succescriteria

- In de groepsplanning en het leerlingwerk is zichtbaar dat leerlingen oefenen met verschillende perspectieven.
- Leerlingen kunnen, passend bij hun leeftijd, hun eigen standpunt of gevoel verwoorden.
- Leerlingen kunnen ook het standpunt of gevoel van een ander weergeven.
- Tijdens observaties is zichtbaar dat leerkrachten doorvragen naar verschillende perspectieven en leerlingen stimuleren naar elkaar te luisteren.

Evaluatie

De ontwikkeling wordt in februari en juni 2027 geëvalueerd aan de hand van observaties, leerlingwerk, presentaties, groepsgesprekken en leerlinggesprekken.

De directeur en kwaliteitscoördinator bewaken de voortgang van deze ontwikkeldoelen. De tussentijdse en eindevaluaties worden met het team besproken. Daarbij wordt per doel vastgesteld welke activiteiten zijn uitgevoerd, in hoeverre de succescriteria zijn bereikt en welke vervolgactie nodig is. De conclusies worden opgenomen in de evaluatie van het schooljaarplan en gebruikt bij het vaststellen van de ontwikkeldoelen voor 2027-2028.

9. Bronnen

- E-book Burgerschap CED-Groep Vreedzame School
- Waarom De Vreedzame School aansluit bij de aangescherpte wet burgerschapsonderwijs (CED-Groep)
- Faqta
- Hemel en Aarde
- Infoblad Hemel en Aarde en Burgerschap 2023
- Factsheet Burgerschap Smartschools
- Rovict
- IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs (www.schoolenveiligheid.nl) [ijkpunten-voor-goed-burgerschapsonderwijs/](#)
- Concept kerndoelen Burgerschap SLO (maart 2024)
- [Expertispunt Burgerschap | Alles over burgerschapsonderwijs](#)

Bijlage 1. Overzicht van lessen, activiteiten en projecten per groep

Groep 1-2	
Vreedzame school	- Gezamenlijke besluitvorming - Conflicten oplossen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Democratisch ABC - Kritische houding ontwikkelen
Faqta Wereld	Samen spelen, samen delen
Thematisch werken Onderwerpen:	Kennismaking met basisprincipes van burgerschap (vriendschap, samenwerken, zorg voor elkaar)
Hemel en Aarde	Thema's zoals vriendschap en zorg voor elkaar, met aandacht voor de basisprincipes van religies en culturen
Paasviering (goede doelen)	Solidariteit, het belang van hulp aan anderen en de betekenis van Pasen in deze context

Kerstviering en Actie kerstkaart	Kerstkaarten voor ouderen in de wijk. Vriendelijkheid en respect te tonen aan mensen die misschien eenzaam zijn
Paarse Vrijdag	Respectvolle omgang en het creëren van een veilige omgeving voor alle leerlingen

Groep 3	
Vreedzame school	- Gezamenlijke besluitvorming - Conflicten oplossen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Democratisch ABC - Kritische houding ontwikkelen
Faakta Wereld	Wat vind jij?
Mini-project: Nationale Pannenkoekdag	Vrijwilligerswerk en het steunen van ouderen)
Hemel en Aarde	Thema's zoals vriendschap en zorg voor elkaar, met aandacht voor de basisprincipes van religies en culturen
Paasviering (goede doelen)	Solidariteit, het belang van hulp aan anderen en de betekenis van Pasen in deze context
Kerstviering en Actie kerstkaart	Kerstkaarten voor ouderen in de wijk. Vriendelijkheid en respect te tonen aan mensen die misschien eenzaam zijn
Paarse Vrijdag	Respectvolle omgang en het creëren van een veilige omgeving voor alle leerlingen
Eindejaarsproject	Samen-werken, betrokken en verantwoordelijk

Groep 4	
Vreedzame school	- Gezamenlijke besluitvorming - Conflicten oplossen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Democratisch ABC - Kritische houding ontwikkelen
Faakta Wereld	Jezelf zijn
Mini-project: Nationale Pannenkoekdag	Vrijwilligerswerk en het steunen van ouderen)

Hemel en Aarde	Thema's zoals vriendschap en zorg voor elkaar, met aandacht voor de basisprincipes van religies en culturen
Paasviering (goede doelen)	Solidariteit, het belang van hulp aan anderen en de betekenis van Pasen in deze context
Kerstviering en Actie kerstkaart	Kerstkaarten voor ouderen in de wijk Vriendelijkheid en respect te tonen aan mensen die misschien eenzaam zijn
Paarse Vrijdag	Respectvolle omgang en het creëren van een veilige omgeving voor alle leerlingen
Eindejaarsproject	Samen-werken, betrokken en verantwoordelijk

Groep 5	
Vreedzame school	- Gezamenlijke besluitvorming - Conflicten oplossen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Democratisch ABC - Kritische houding ontwikkelen
Faqta Wereld	Leven in vrijheid
Mini-project: Voedselbank	Vrijwilligerswerk en bewustwording van armoede en hulp aan anderen
Mediamasters	Mediawijsheid
Hemel en Aarde	Thema's zoals vriendschap en zorg voor elkaar, met aandacht voor de basisprincipes van religies en culturen
Paasviering (goede doelen)	Solidariteit, het belang van hulp aan anderen en de betekenis van Pasen in deze context
Kerstviering en Actie kerstkaart	Kerstkaarten voor ouderen in de wijk Vriendelijkheid en respect te tonen aan mensen die misschien eenzaam zijn
Paarse Vrijdag	Respectvolle omgang en het creëren van een veilige omgeving voor alle leerlingen
Eindejaarsproject	Samen-werken, betrokken en verantwoordelijk

Groep 6	
Vreedzame school	- Gezamenlijke besluitvorming - Conflicten oplossen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen

	- Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Democratisch ABC - Kritische houding ontwikkelen
Faqta Wereld	Wat een regel
Mini-project: 'De baas in jouw buurt?'	Inzicht in de werking van democratie
Mediamasters	Mediawijsheid
Hemel en Aarde	Thema's zoals vriendschap en zorg voor elkaar, met aandacht voor de basisprincipes van religies en culturen
Paasviering (goede doelen)	Solidariteit, het belang van hulp aan anderen en de betekenis van Pasen in deze context
Kerstviering en Actie kerstkaart	Kerstkaarten voor ouderen in de wijk Vriendelijkheid en respect te tonen aan mensen die misschien eenzaam zijn
Paarse Vrijdag	Respectvolle omgang en het creëren van een veilige omgeving voor alle leerlingen
Eindejaarsproject	Samen-werken, betrokken en verantwoordelijk

Groep 7	
Vreedzame school	- Gezamenlijke besluitvorming - Conflicten oplossen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Democratisch ABC - Kritische houding ontwikkelen
Faqta Wereld	Onze democratie
Mini-project: 'De Derde kamer'	De rol van de Tweede Kamer en wetgeving
Mediamasters	Mediawijsheid
Hemel en Aarde	Thema's zoals vriendschap en zorg voor elkaar, met aandacht voor de basisprincipes van religies en culturen.
Paasviering (goede doelen)	Solidariteit, het belang van hulp aan anderen en de betekenis van Pasen in deze context
Kerstviering en Actie kerstkaart	Kerstkaarten voor ouderen in de wijk Vriendelijkheid en respect te tonen aan mensen die misschien eenzaam zijn
Paarse Vrijdag	Respectvolle omgang en het creëren van een veilige omgeving voor alle leerlingen

Eindejaarsproject	Samen-werken, betrokken en verantwoordelijk
--------------------------	---

Groep 8	
Vreedzame school	- Gezamenlijke besluitvorming - Conflicten oplossen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap - Openstaan voor verschillen - Democratisch ABC - Kritische houding ontwikkelen
Faqa Wereld	De toekomst van Nederland
Mini-project: 'De Derde kamer'	De rol van de Tweede Kamer en wetgeving
Mediamasters	Mediawijsheid
Hemel en Aarde	Thema's zoals vriendschap en zorg voor elkaar, met aandacht voor de basisprincipes van religies en culturen
Paasviering (goede doelen)	Solidariteit, het belang van hulp aan anderen en de betekenis van Pasen in deze context
Kerstviering en Actie kerstkaart	Kerstkaarten voor ouderen in de wijk Vriendelijkheid en respect te tonen aan mensen die misschien eenzaam zijn
Paarse Vrijdag	Respectvolle omgang en het creëren van een veilige omgeving voor alle leerlingen
Eindejaarsproject	Samen-werken, betrokken en verantwoordelijk

Bijlage 2. Doorgaande lijn burgerschapsdoelen groep 1 t/m 8

In deze bijlage zijn de burgerschapsdoelen uitgewerkt voor groep 1-2, groep 3-5 en groep 6-8. De doelen hebben betrekking op kennis, vaardigheden en houding en bouwen gedurende de schoolloopbaan op in complexiteit en zelfstandigheid. Per doelgebied is aangegeven aan welke ontwikkeling wordt gewerkt en welk onderwijsaanbod en welke activiteiten daarbij worden ingezet. Deze doorgaande lijn vormt het inhoudelijke kader voor de planning, uitvoering en evaluatie van het burgerschapsonderwijs.

Schoolcultuur

A1. Verantwoordelijkheid: De leerlingen leren verantwoordelijkheid te nemen voor zichzelf, voor elkaar en voor de gemeenschap

Vanuit onze kernwaarden betrokken, samen-werken en verantwoordelijk leren leerlingen verantwoordelijkheid te nemen voor wat zij zeggen en doen. Zij houden daarbij rekening met anderen, de omgeving en de gevolgen van hun handelen. Hun verantwoordelijkheid breidt zich gedurende de schoolloopbaan uit van de eigen groep naar de school, de wijk en de bredere samenleving.

Leerdoel groep 1/2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel groep 6-8	Methode
Een medeleerling kunnen helpen en troosten.	Thema Vreedzaam Blok 1, 4 en 5 Faqta Samen spelen, samen delen Hemel & Aarde	Medeleerlingen en anderen in de nabije omgeving helpen en ondersteunen.	Thema vreedzaam 1, 4 en 5 Faqta Wat vind jij? Jezelf zijn, Leven in vrijheid en project Hemel en Aarde	Anderen in de eigen omgeving ondersteunen en zich op passende wijze zorgzaam tonen ten aanzien van anderen in de wereld.	Thema Vreedzaam 1, 4 en 5 Faqta: Wat een regel, De baas in jouw buurt?, Onze democratie, De Derde Kamer en De toekomst van Nederland Hemel en Aarde
Regels en afspraken in de klas en op het plein kunnen benoemen en uitvoeren.		Regels in de klas kunnen benoemen, input leveren voor gezamenlijke afspraken in de klas en school en deze uitvoeren.		Regels in de klas, de school en omgeving kunnen benoemen en naleven en in overleg input kunnen geven voor gezamenlijke afspraken op deze plekken.	
Samen met de leerkracht verbeteringen voor de klas bedenken en uitvoeren.		Onder leiding van een volwassene verbeteringen in de klas en school bedenken en uitvoeren.		Samen met medeleerlingen (o.l.v. een volwassene) verbeteringen in de school en wijk bedenken en opzetten.	
Kunnen aangeven van en opkomen voor eigen grenzen binnen de schoolse situatie.		Kennen en opkomen voor kinderrechten/Vreedzaam e school-afspraken in de eigen omgeving.		Opkomen voor mensen- en kinderrechten in de school-, op het plein, in de wijk (en de stad).	

Toelichting activiteiten:	Wij werken met leerlingmediatoren uit groep 8 De lessen van de Vreedzame school en de lessen van 'Vreedzame kriebels' gaan ook gedeeltelijk over grenzen stellen. Ook tijdens conflictoplossing wordt dit besproken. Het samen opstellen van de omgangsregels aan het begin van het schooljaar, de taakjes in de klas waarbij leerlingen verantwoordelijkheid dragen voor hun omgeving, zorgen voor gelijkheid en verantwoordelijkheid. Jaarlijks nemen wij de monitor sociale veiligheid af bij de leerlingen van groep 6 tot en met 8. Daarnaast gebruiken wij Rovict om de burgerschapscompetenties van leerlingen te volgen. De resultaten worden op groeps- en schoolniveau geanalyseerd en besproken. Wanneer uit de analyse blijkt dat doelen extra aandacht vragen, wordt het aanbod gericht aangepast en wordt het effect daarvan geëvalueerd. De samenwerking tussen verschillende klassen draagt bij aan het verantwoordelijkheidsgevoel van de leerlingen. De bovenbouw helpt de onderbouw bij het leren en ze zijn een voorbeeldrol. Coöperatieve werkvormen stimuleren gedurende de dag de leerlingen om samen te werken, waarbij geoefend wordt met: op je beurt wachten, niet iedereen heeft dezelfde mening, niet iedereen is even snel en handig etc. Na een samenwerkingsopdracht of een coöperatieve werkvorm reflecteren de leerkrachten samen met de leerlingen op zowel de inhoud (wat heb je samen gedaan en is dit gelukt?) als op de vorm (hoe is de samenwerking verlopen?). Bibliotheek- en museum bezoeken (groep 3 tot en met 8) dragen bij aan sociale normen en de bijbehorende gedragingen in een openbare ruimte (in samenwerking met Kunsthuis Idea) Met kerst worden er door de hele school heen kerstkaarten gemaakt en geschreven. Deze delen de kinderen uit. Ook is er in mei een activiteit/actie (een sponsorloop, markt ed) een actie waarbij we een goed doel steunen. Het samen vieren van feesten draagt bij aan de saamenhorigheid en schoolcultuur. Ook ouders spelen hierbij een rol in de organisatie.
---------------------------	---

A2. Denk- en handelwijze: De leerlingen kunnen conflicten constructief oplossen

Leerlingen leren kritisch na te denken over hun eigen gevoelens, gedachten en handelen en over de gevolgen daarvan voor anderen. Zij ontwikkelen empathie, leren respectvol communiceren en oefenen met het vreedzaam en constructief oplossen van meningsverschillen en conflicten. Naarmate leerlingen ouder worden, passen zij deze vaardigheden zelfstandiger en in complexere situaties toe

Groep 1/2: Leerlingen herkennen en benoemen basisemoties bij zichzelf en anderen. Zij leren luisteren, hun eigen behoefte of grens verwoorden en onder begeleiding een eenvoudig conflict oplossen. Daarbij maken zij kennis met de afgesproken stappen en taal van De Vreedzame School.

Groep 3-5: Leerlingen herkennen de relatie tussen gevoelens, gedachten en gedrag. Zij luisteren naar anderen, verwoorden hun eigen standpunt en onderzoeken bij een meningsverschil verschillende belangen. Zij oefenen met de stappen van De Vreedzame School en zoeken samen naar een oplossing die voor de betrokkenen aanvaardbaar is.

Groep 6-8: Leerlingen reflecteren op hun eigen aandeel in een conflict en kunnen verschillende perspectieven en belangen benoemen. Zij passen de afgesproken stappen zelfstandig toe, voeren een respectvolle dialoog en zoeken naar een constructieve oplossing. Waar passend ondersteunen leerlingmediatoren andere leerlingen bij het oplossen van conflicten.

Leerdoel groep 1/2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel groep 6-8	Methode
Weten wat opstokers zijn en hoe je aardig kunt zijn tegen anderen.	Vreedzaam Blok 2, 3 en 4	Voorbeelden van positieve communicatie kunnen benoemen aan de hand van eigen situaties.	Vreedzaam Blok 2, 3 en 4	Kunnen benoemen en onderscheiden van positieve communicatie aan de hand van eigen voorbeelden en situaties in de omgeving.	Vreedzaam Blok 2, 3 en 4
Weten dat onderlinge conflicten opgelost kunnen worden.	Faqtatema <i>Samen spelen, samen delen</i>	Conflicten in de eigen omgeving kunnen benoemen en win-win oplossingen kunnen formuleren.	Faqtatema Groep 3 – thema <i>Wat vind jij?</i> Groep 4 – thema <i>Jezelf zijn</i>	Conflicten op diverse schaal kunnen benoemen en mogelijke alternatieven kunnen formuleren.	Faqtatema Groep 6 – thema <i>Wat een regel</i> Groep 7 – thema <i>Onze democratie</i>
Onderling conflict onder begeleiding van leerkracht kunnen oplossen.	Hemel & aarde	Onderling klein conflict volgens win-win gezamenlijk kunnen oplossen.	Groep 5 – thema <i>Leven in vrijheid</i>	Onderling klein conflict volgens win-win zelfstandig kunnen oplossen.	Groep 8 – thema <i>De toekomst van Nederland</i>
Inbreng van leerkracht of pleinwacht respecteren.		Rol van medewerkers en mediators binnen de school respecteren en rol gezagsdragers binnen de wijk kennen.	Hemel & aarde	Rol van medewerkers binnen de school, mediators en gezagsdragers buiten de school kennen en respecteren.	Hemel & aarde
Kunnen verwoorden basisemoties en de eigen reactie.		In fictieve en werkelijke situaties herkennen vanuit welke emotie en aanpak (pet) je reageert.		In werkelijke situaties herkennen hoe de eigen reactie gestuurd wordt en kunnen formuleren wat een constructieve aanpak is.	
Eigen behoefte/waarde kunnen formuleren en kunnen luisteren naar een medeleerling.		Kunnen benoemen en herkennen van de stappen bij het oplossen van een conflict.		Kunnen toepassen van de stappen bij het oplossen van een conflict en hierin een leidende rol kunnen aannemen bij (jongere) medeleerlingen.	

Toelichting activiteiten:	Onze schoolgrondwet en de afspraken van De Vreedzame School vormen de basis voor de omgang met elkaar. Alle medewerkers gebruiken dezelfde taal en dezelfde stappen bij het begeleiden van meningsverschillen en conflicten. Dit zorgt voor duidelijkheid en voorspelbaarheid voor leerlingen. Tijdens de lessen van De Vreedzame School, klassenvergaderingen, samenwerkingsopdrachten en dagelijkse situaties oefenen leerlingen met het herkennen en benoemen van gevoelens en belangen, luisteren naar elkaar en het zoeken naar een constructieve oplossing. Na samenwerkingsactiviteiten reflecteren de leerkracht en leerlingen zowel op het resultaat als op het verloop van de samenwerking. Tijdens de pauzes kunnen leerlingmediatoren andere leerlingen ondersteunen bij het oplossen van kleine conflicten. Situaties die meer begeleiding vragen, worden door een medewerker opgepakt. Bij pesten of structureel ongewenst gedrag handelen wij volgens het beleid sociale veiligheid en het anti-pestprotocol. De ontwikkeling van leerlingen wordt gevolgd door observaties, leerlinggesprekken, Rovict en de monitor sociale veiligheid. Wanneer een groep of leerling extra ondersteuning nodig heeft op het gebied van conflicthantering, wordt het aanbod geïntensiveerd en later geëvalueerd.
----------------------------------	---

A3. Democratische cultuur: De leerlingen kunnen op een democratische manier met elkaar beslissingen nemen

Groep 1/2: Leerlingen gaan hun eigen gevoelens herkennen en benoemen en krijgen ze inzicht in gevoelens en emoties van anderen. Leerlingen ervaren dat zij een stem hebben en deze kunnen gebruiken. Zij ervaren dat hun stem gehoord wordt en dat hun inbreng ertoe doet bij besluitvormingsprocessen in de klas. Zij weten dat de ander ook een stem heeft en kunnen hier actief naar luisteren. Leerlingen ervaren overeenkomsten en verschillen in het gedrag van mensen. Leerlingen leren op te komen voor zichzelf en rekening te houden met de gevoelens en standpunten een ander.

Groep 3-5: Leerlingen oefenen met het geven van hun mening en leren deze op een eenvoudige manier toe te lichten. Zij luisteren actief naar de ideeën en standpunten van anderen en ervaren dat er verschillende meningen kunnen bestaan over hetzelfde onderwerp. Leerlingen nemen deel aan gezamenlijke besluitvorming in de klas en ontdekken dat besluiten soms door overleg, afspraken of stemming tot stand komen. Zij leren rekening te houden met de belangen van anderen en ervaren dat samenwerken en compromissen sluiten belangrijk zijn voor het functioneren van een groep. Daarnaast oefenen zij met het respectvol omgaan met meningsverschillen.

Groep 6-8: Leerlingen worden zich bewust van het feit dat zij een stem hebben in kwesties die hen aangaan en leren hun mening te onderbouwen. Zij weten dat er bij besluitvormingsprocessen een opbouw is van meedenken, meepraten, meedoen en meebeslissen. Zij ontwikkelen meer begrip voor de inbreng van anderen en erkennen het belang van draagvlak voor besluiten. Zij weten dat meningsverschillen emoties kunnen oproepen en kunnen leiden tot conflict. In die gevallen kunnen ze daar op een vreedzame manier mee omgaan.

Leerdoel groep 1-2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel groep 6-8	Methode
Kunnen zeggen wat je (niet) mooi, (niet) leuk, (niet) aardig ..enz. vindt.	Vreedzaam Blok 1, 3 en 5	Eigen mening over concrete onderwerpen kunnen formuleren.	Vreedzaam Blok 1, 3 en 5	Eigen mening diverse onderwerpen onderbouwen met argumenten.	Vreedzaam Blok 1, 3 en 5
Luisteren naar medeleerlingen.	Faqta Samen spelen, samen delen Hemel & aarde	Luisteren naar en kunnen weergeven van de mening van medeleerlingen.	Vreedzaam de Klasse-vergadering Faqta: <i>Wat vind jij?, Jezelf zijn en Leven in vrijheid</i>	Zich verplaatsen in de mening van anderen.	Vreedzaam de Klasse-vergadering
Ervaren dat medeleerlingen niet altijd hetzelfde willen.		Accepteren dat medeleerlingen niet altijd hetzelfde willen.		Accepteren dat eigen opvattingen niet altijd worden gedeeld.	Faqta <i>Wat een regel, Onze democratie, De Derde Kamer en De toekomst van Nederland</i>
Eigen stem laten horen tijdens een overleg met medeleerlingen.		Respectvol deelnemen aan overleg met medeleerlingen.		Respectvol deelnemen aan overleg en discussie met medeleerlingen.	
Met medeleerlingen overleggen en iets afspreken.		Met medeleerlingen een tussenoplossing bedenken.		Vanuit verschillende standpunten compromissen sluiten en kritisch denken.	

Toelichting activiteiten:	Bij het samen opstellen van de groepsafspraken en de taakjes in de klas/school moeten er beslissingen met elkaar genomen worden. Gedurende het jaar zijn er verschillende activiteiten passend bij de thema's, waarbij de bouwen met elkaar samenwerken of een activiteit samendoen. Na een samenwerk opdracht of een coöperatieve werkvorm reflecteren de leerkrachten samen met de leerlingen op zowel de inhoud (wat heb je samengedaan en is dit gelukt?) als op de vorm (hoe is de samenwerking verlopen?). In het lesprogramma voor groep 7 (en 8), thema de Derde Kamer der Staten-Generaal, gaat over de verkiezingen en geeft leerlingen inzicht in besluitvormingsprocessen (democratie). Leerlingen leren hierbij dat je invloed kunt uitoefenen op het proces. De leerlingen in groep 7 konden op de dag van de verkiezingen ook naar een eigen stemlokaal om hun stem uit te brengen op een 'eigen partij'. Groep 3 t/m 8 werkt met de methode Staal2 en Faqta. In deze methoden wordt WO, (begrijpend) lezen en burgerschap in verbinding aangeboden. Tijdens de klassenvergaderingen leren leerlingen om een standpunt in te nemen, op te komen voor hun eigen standpunt, te luisteren naar anderen en zich te verplaatsen in het standpunt van een ander. Er wordt geprobeerd tot een gezamenlijk besluit te komen.
----------------------------------	--

Samenleving en democratie

B1. Identiteit: De leerlingen kunnen een open houding aannemen ten aanzien van verschillen tussen mensen. Leerlingen ontdekken hun primaire en secundaire emoties, ambities, talenten en ontwikkelpunten. Ze raken bewust van identiteitsvorming aspecten en reflecteren op tradities, vieringen en rituelen.

Groep 1/2: Leerlingen verkennen spelenderwijs wie ze zijn. Ze leren woorden te geven aan wat ze denken, voelen, willen en doen. Ze geven zichzelf een plek in de klas, op school en het gezin. Ze worden zich ervan bewust welke regels er zijn en welke cultuur bij hen thuis heerst.

Groep 3-5: Leerlingen ontwikkelen een groeiend bewustzijn van hun eigen identiteit. Zij verkennen hun talenten, interesses, gevoelens en achtergrond. Ze ontdekken dat mensen overeenkomsten en verschillen hebben en leren respectvol om te gaan met verschillende gewoonten, tradities en leefwijzen.

Groep 6-8: Leerlingen ontwikkelen een meer uitgesproken identiteit. De rollen van klasgenoten, de sociale omgeving, media en andere identificatiefiguren wordt groter. Ze worden zich meer van bewust van het belang achtergronden, mogelijkheden en oriëntaties bij het ontwikkelen van een identiteit.

Leerdoel groep 1-2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel groep 6-8	Methode
Luisteren naar ideeën en gevoelens van andere leerlingen.	Vreedzame Kriebels Vreedzaam Blok: Blok 1, 3, 4 en 6	Zich inleven in gevoelens van andere leerlingen.	Vreedzame School Blok 1, 3, 4 en 6 en Vreedzame Kriebels	Door perspectiefwisseling zich kunnen verplaatsen in opvattingen en gevoelens van andere leerlingen en volwassenen.	Vreedzame School Blok 1, 3, 4 en 6 en Vreedzame Kriebels
Ervaren dat medeleerlingen anders kunnen zijn en een andere thuissituatie hebben.	Faqta Samen spelen, samen delen	Interesse en respect tonen voor medeleerlingen en volwassenen met andere achtergronden.	Faqta Wat vind jij?, Jezelf zijn en Leven in vrijheid	Zich gedragen vanuit respect voor anderen en zich tolerant tonen voor verschillen tussen mensen ook als het niet overeenkomt met de eigen achtergrond.	Faqta Wat een regel, Onze democratie en De toekomst van Nederland
Samen spelen met klasgenoten	Hemel en aarde	Samen spelen en -werken met klas- en leeftijdsgenoten.	Hemel en Aarde	Samen spelen en -werken met klas- en leeftijdsgenoten ondanks verschillen die er zijn.	
Weten wat uitsluiten betekent bij samen spelen en dit afwijzen.		In concrete dagelijkse situaties in de eigen (digitale) omgeving discriminatie en uitsluiting (pesten) herkennen en afwijzen.		In concrete dagelijkse situatie in de eigen (digitale) omgeving en vanuit actualiteit vanuit de media discriminatie en uitsluiting (pesten) herkennen en afwijzen.	Hemel en aarde
Kennen van uitingsvormen van diverse religies aan de hand van voorbeelden van medeleerlingen binnen de klas.		Kennen van uitingsvormen en feesten van enkele geestelijke stromingen aan de hand van voorbeelden uit de klas of media.		Kennen van uitingsvormen van verschillende geestelijke stromingen die in Nederland voorkomen.	
Ervaren dat wat je denkt of vindt niet altijd klopt of waar is.		Verschil weten tussen een vooroordeel en een oordeel aan de hand van situaties uit de eigen omgeving.		Onderscheid kunnen maken tussen een vooroordeel en een oordeel aan de hand van voorbeelden uit de eigen omgeving en vanuit de actualiteit in de media.	

Toelichting activiteiten:	De Vreedzame- lessen stimuleren dit. Ook onze thema's vanuit 'Vreedzame kriebels' besteden hier aandacht aan. In december (vanaf schooljaar 2026/2027 zal dit oktober zijn) zijn we ons bewust van paarse vrijdag: De dag waarop scholen laten zien dat iedereen zichzelf mag zijn, en dat niemand gepest of uitgesloten wordt om wie die is. We vieren die dag niet specifiek. Hier hebben wij voor gekozen omdat wij vinden dat je iedere dag jezelf mag zijn, niet alleen op een specifieke dag. We gaan op Paarse vrijdag vooral met leerlingen in gesprek, maar doen dit dus ook in ons dagelijkse onderwijs als er bijvoorbeeld een situatie rondom het onderwerp zich voordoet. Daarnaast komt het ook aan bod in de lessen van 'Vreedzame kriebels'. De samenwerking tussen verschillende klassen draagt bij aan het verantwoordelijkheidsgevoel van de leerlingen. De bovenbouw helpt de onderbouw bij het leren en ze zijn/hebben een voorbeeldrol. Coöperatieve werkvormen stimuleren gedurende dag de leerlingen om samen te werken, waarbij geoefend wordt met: op je beurt wachten, niet iedereen heeft dezelfde mening, niet iedereen is even snel en handig etc. Na een samenwerk opdracht of een coöperatieve werkvorm reflecteren de leerkrachten samen met de leerlingen op zowel de inhoud (wat heb je samengedaan en is dit gelukt?) als op de vorm (hoe is de samenwerking verlopen?).
----------------------------------	---

B2. Diversiteit: De leerlingen kunnen een open houding aannemen ten aanzien van verschillen tussen mensen

Groep 1/2:: Leerlingen leren woorden te geven aan wat de ander doet en wil en ontdekken daarin overeenkomsten en verschillen. Ze leren onderlinge conflicten vreedzaam op te lossen. Ze maken kennis met levensbeschouwelijke stromingen.

Leerlingen verkennen spelenderwijs verschillende aspecten van hun identiteit in relatie tot de ander. Naarmate zij zich meer bewust worden van zichzelf, op andere plekken komen en zich gaan spiegelen aan rolmodellen nemen ze bewust of onbewust verschillen waar zoals: culturele achtergronden en fysieke kenmerken. Zij leren en begrijpen dat er overeenkomsten en verschillen zijn.

Groep 3-5:

leerlingen leren zich te verplaatsen in de gevoelens, gedachten en ervaringen van anderen. Zij onderzoeken overeenkomsten en verschillen tussen mensen, bijvoorbeeld in uiterlijk, talenten, interesses, culturele achtergronden, gezinssituaties en overtuigingen. Ze oefenen met respectvol omgaan met deze verschillen en leren dat iedereen erbij hoort en gelijkwaardig is. Leerlingen ontdekken dat mensen verschillend kunnen denken en leven en dat deze verschillen een verrijking kunnen zijn voor de groep. Ze leren hierover met elkaar in gesprek te gaan en hun eigen mening te verwoorden met respect voor die van anderen.

Groep 6-8: Leerlingen leren zich verder te verplaatsen in klasgenoten en andere mensen in hun sociale omgeving. Ze spiegelen zich aan andere rolmodellen in media en identificeren zich hiermee. Op school verdiepen ze zich in de overeenkomsten en verschillen tussen mensen die andere achtergronden, mogelijkheden en oriëntaties hebben.

Leerdoel groep 1-2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel groep 6-8	Methode
Luisteren naar ideeën en gevoelens van andere leerlingen.	Vreedzame Kriebels Vreedzaam Blok: Blok 1 en 6 Faqta Samen spelen, samen delen Hemel en Aarde	Zich inleven in gevoelens van andere leerlingen.	Vreedzame Kriebels	Door perspectiefwisseling zich kunnen verplaatsen in opvattingen en gevoelens van andere leerlingen en volwassenen.	Vreedzame Kriebels
Ervaren dat medeleerlingen anders kunnen zijn en een andere thuissituatie hebben.		Interesse en respect tonen voor medeleerlingen en volwassenen met andere achtergronden.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 3, 4 en 6 Faqta Wat vind jij?, Jezelf zijn en Leven in vrijheid	Zich gedragen vanuit respect voor anderen en zich tolerant tonen voor verschillen tussen mensen ook als het niet overeenkomt met de eigen achtergrond.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 3, 4 en 6 Faqta Wat een regel, Onze democratie en De toekomst van Nederland Hemel en Aarde
Samen spelen met klasgenoten		Samen spelen en -werken met klas- en leeftijdsgenoten.	Hemel en Aarde	Samen spelen en -werken met klas- en leeftijdsgenoten ondanks verschillen die er zijn.	
Weten wat uitsluiten betekent bij samen spelen en dit afwijzen.		In concrete dagelijkse situaties in de eigen (digitale) omgeving discriminatie en uitsluiting (pesten) herkennen en afwijzen.		In concrete dagelijkse situatie in de eigen (digitale) omgeving en vanuit actualiteit vanuit de media discriminatie en uitsluiting (pesten) herkennen en afwijzen.	
Kennen van uitingsvormen van diverse religies aan de hand van voorbeelden van medeleerlingen binnen de klas.		Kennen van uitingsvormen en feesten van enkele geestelijke stromingen aan de hand van voorbeelden uit de klas of media.		Kennen van uitingsvormen van verschillende geestelijke stromingen die in Nederland voorkomen.	
Ervaren dat wat je denkt of vindt niet altijd klopt of waar is.		Verschil weten tussen een vooroordeel en een oordeel aan de hand van situaties uit de eigen omgeving.		Onderscheid kunnen maken tussen een vooroordeel en een oordeel aan de hand van voorbeelden uit de eigen omgeving en vanuit de actualiteit in de media.	
Toelichting activiteiten:	In het Vreedzame-programma werken we aan een basishouding waarbij iedereen respect verdient (thema 1), iedereen hoort erbij en niemand wordt buitengesloten. In thema 1 worden specifieke voorbeelden genoemd van diversiteit en wordt uitgebreid stilgestaan bij de gelijkwaardigheid van iedereen. Specifieke informatie over geloofs-, levensovertuiging en politieke voorkeur komt niet voor in het Vreedzame-programma. Dit doel krijgt een plek bij de lessen WO – methode seksuele ontwikkeling & relaties.				

	Bij Vreedzame kriebels worden specifieke voorbeelden genoemd van gender rolverwachtingen, culturele verschillen en seksuele diversiteit. Al deze verschillen verdienen respect. Naast deze lesbrief raden wij aan binnen meer vakgebieden koppelingen te leggen met dit onderdeel van het kerndoel burgerschap In oktober zijn we ons bewust van paarse vrijdag: De dag waarop scholen laten zien dat iedereen zichzelf mag zijn, en dat niemand gepest of uitgesloten wordt om wie die is. We geven er extra aandacht aan die dag, maar we vinden het belangrijk om hier iedere dag bij stil te staan. Hier hebben wij voor gekozen omdat wij vinden dat je iedere dag jezelf mag zijn, niet alleen op een specifieke dag. We gaan op Paarse vrijdag vooral met leerlingen in gesprek, maar doen dit dus ook in ons dagelijkse onderwijs als er bijvoorbeeld een situatie rondom het onderwerp zich voordoet. Daarnaast komt het ook aan bod in de lessen van Vreedzame school.
--	--

B3. Macht en inspraak: De leerlingen weten volgens welke principes onze democratische samenleving is ingericht

Groep 1/2: Leerlingen worden zich ervan bewust dat mensen besluiten nemen en dat er in verhoudingen sprake kan zijn van hiërarchie. In de onderbouw ligt de nadruk op het kennismaken met macht en gezag en de manier waarop dit georganiseerd is in de klas, op school, in de eigen woonomgeving en in het land. Leerlingen ervaren dat zij inspraak hebben in bepaalde besluitvormingsprocessen en weten welke consequenties er gelden wanneer zij zich niet houden aan de regels die gesteld zijn door de groep, de leerkracht, de school.

Groep 3-5:

Leerlingen leren dat regels, afspraken en besluiten nodig zijn om prettig en veilig samen te leven. Zij onderzoeken wie beslissingen neemt in verschillende situaties, bijvoorbeeld in de klas, op school, thuis en in de buurt. Ze oefenen met het geven van hun mening, luisteren naar de mening van anderen en het gezamenlijk nemen van besluiten. Leerlingen ervaren dat niet iedereen altijd zijn zin krijgt, maar dat besluiten worden genomen met aandacht voor verschillende belangen. Ze leren dat rechten en plichten voor iedereen gelden en dat inspraak gepaard gaat met verantwoordelijkheid.

Groep 6-8: In de bovenbouw groeit het bewustzijn over de verdeling van macht en gezag tussen mensen in verschillende rollen in de directe omgeving en de samenleving. Ze kunnen een verband leggen tussen vrijheid, gelijkheid enerzijds en anderzijds machtsverhoudingen, besluitvormingsprocessen, politieke instituties in de rechtsstaat en democratie.

Leerdoel groep 1/2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel bovenbouw	Methode
--------------------	---------	--------------------	---------	--------------------	---------

Ervaren dat je samen regels kunt afspreken door erover te praten en stemmen.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 3 en 5	Principes van democratie kunnen uitleggen aan de hand van voorbeelden uit de eigen omgeving.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 3 en 5	Principes van democratie kunnen uitleggen aan de hand van voorbeelden uit de samenleving in de eigen woonplaats.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 3 en 5
Leren dat er regels zijn afgesproken over wat er mag en moet waar leerlingen en mensen zich aan moeten houden.	Faqa Samen spelen, samen delen	Concrete voorbeelden kunnen noemen van een aantal rechten en plichten van leerlingen in een democratische (digitale) samenleving.	Klassenvergadering Stem van de leerling	Kunnen benoemen welke rechten en plichten volwassenen en leerlingen hebben in een democratische (digitale) samenleving.	Klassenvergadering en Stem van de leerling Faqa Wat een regel,
Ervaren wat het is je aan regels te houden en te weten dat sommige afspraken voor alle mensen gelden.	Hemel en Aarde	Weten dat er regels zijn die voor iedereen in Nederland gelden en voorbeelden van democratie in het besturen van de woonplaats of land kunnen noemen.	Faqa Wat vind jij? en Leven in vrijheid Hemel en Aarde	Weten dat in de Grondwet bindende algemene rechten staan, wat de rol is van de regering en de Tweede Kamer en hoe verkiezingen werken aan de hand van de actualiteit gekoppeld aan eigen ervaringen met inspraak.	De baas in jouw buurt?, Onze democratie, De Derde Kamer en De toekomst van Nederland Hemel en Aarde
Toelichting activiteiten:	De Vreedzame school heeft geen aanbod passend bij deze doelen, er wordt gekeken naar ander lesaanbod waarbij we de actualiteit betrekken. We kijken welke maatschappelijke onderwerpen actueel zijn en hoe we daar op inspelen (passend bij de doelgroep kinderen). Het samen opstellen van de omgangsregels aan het begin van het schooljaar, de taakjes in de klas waarbij leerlingen verantwoordelijkheid dragen voor hun omgeving, zorgen voor gelijkheid en verantwoordelijkheid. Tijdens het jaar rouleert dit / wordt het opnieuw verdeeld. Wij hebben schoolregels opgesteld voor de hele school. Onze grondwet. Hiermee hanteren wij één lijn in de school, deze vertalen zich naar de Vreedzame-regels in de groep, op het plein (en in de wijk). Een voorbeeld van een maatschappelijk onderwerp: In het lespakket 'de derde kamer' (groep 7) zijn de verkiezingen en democratie uitgebreid aan bod gekomen. Een Vreedzame-school hanteert zo de principes van democratie en medeverantwoordelijkheid. De klassenvergadering is een aanvulling voor de bovenbouw (groep 5 t/m 8). Met deze vergadering leren leerlingen zelfstandig, dus zonder de tussenkomst van de leerkracht, te vergaderen en gezamenlijk (democratisch) beslissingen te				

	nemen. Op die manier wordt gewerkt aan burgerschapsvorming. Het doel van de klassenvergadering is om leerlingen zelf verantwoordelijkheid te geven. Leerlingen leren te reflecteren op hun klas en hun eigen handelen. Verder leren ze om te gaan met en begrip te hebben voor verschillende meningen en standpunten. De leerlingen voeren besluiten uit die na democratisch overleg tot stand zijn gekomen. Met klassenvergadering leren de leerlingen hoe zij een positieve bijdrage kunnen leveren aan de groep en hoe zij op een constructieve manier discussies kunnen voeren.
--	---

B4. Solidariteit: Leerlingen ontwikkelen manieren om de eigen en de belangen van anderen te behartigen; alsmede uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling te herkennen en benoemen.

Groep 1/2:: Leerlingen ontdekken dat er overeenkomsten en verschillen tussen mensen bestaan. Ze ervaren wat het is om deel uit te maken van groepen en dat overeenkomsten en verschillen binnen groepen een rol spelen. In het samen spelen ontwikkelen leerlingen te geven en te nemen, partij te kiezen en ontstaan gevoelens van empathie en solidariteit. Het besef ontstaat dat zijzelf of anderen soms ongelijkwaardig behandeld worden.

Groep 3-5: Leerlingen leren rekening te houden met de gevoelens, behoeften en belangen van anderen. Zij herkennen situaties waarin mensen worden buitengesloten, gepest of oneerlijk behandeld en bespreken hoe zij hierop kunnen reageren. Leerlingen oefenen met samenwerken, elkaar helpen en opkomen voor zichzelf en anderen. Ze ontdekken dat mensen verschillende kansen, mogelijkheden en behoeften kunnen hebben en leren waarom het belangrijk is dat iedereen mee kan doen. Daarbij ontwikkelen zij een groeiend gevoel van verantwoordelijkheid voor elkaar en voor de groep.

Groep 6-8: In de bovenbouw gaat de ontwikkeling uit de onderbouw door en wordt het besef van sociale verhoudingen versterkt. Leerlingen ervaren processen van in- en uitsluiting op persoonlijk niveau en zien deze processen ook terug in de samenleving. Concepten als gelijkwaardigheid en gelijke rechten en de tegenpolen daarvan zijn voor leerlingen in deze leeftijd te begrijpen. Leerlingen kunnen rekening houden met de ander en vanuit rechtvaardigheidsbesef op te (willen) komen voor anderen en anderen te helpen.

Leerdoel groep 1/2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel groep 6-8	Methode
Eenvoudige taken en problemen uit te voeren of op te lossen met respect voor de afspraken die onderling gemaakt zijn.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 4, 5 en 6 Samen spelen, samen delen	Taken uit te voeren of problemen op te lossen met respect voor de afspraken die onderling gemaakt zijn.	Vreedzame Kriebels Vreedzaam Blok: Blok 1, 4, 5 en 6 Jezelf zijn, Leven	Voorbeelden van uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling in de eigen omgeving en in het land te herkennen en te benoemen.	Vreedzame Kriebels Vreedzaam Blok: Blok 1, 4, 5 en 6 Onze democratie

Te benoemen wat ze zelf nodig hebben.	Hemel en aarde	Doelen te stellen en werkwijzen te bepalen voor werk dat je alleen of samen doet.	in vrijheid en project Voedselbank	Manieren om kwesties rond solidariteit op school of in de omgeving te onderzoeken, aan te kaarten en als het kan er gevolg aan te geven;	en De toekomst van Nederland Goede doelenprojecten en maatschappelijke activiteiten
Te zien wat anderen nodig hebben en wat dat betekent voor hun eigen handelen.		Manieren om voor hun eigen belangen en die van de groep op te komen.		Na te denken over de rollen die de overheid, middenveld en burgers kunnen spelen bij het bevorderen van solidariteit en rechtvaardigheid.	
In concrete situaties te herkennen en te benoemen wat ze eerlijk of oneerlijk vinden, goed of slecht, welke spanningen dit kan opleveren en wat dat kan betekenen voor hun handelen.		Manieren om voor concrete anderen hier en elders op te komen.		Over in- en uitsluiting en pesten in de klas.	
Over in- en uitsluiting en pesten in de klas.		Over in- en uitsluiting en pesten in de klas.			
Toelichting activiteiten:	Samenwerken aan taken bevordert teamwerk, wederzijds begrip en gezamenlijke verantwoordelijkheid, wat allemaal bijdraagt aan de solidariteit in de groep. Reflectie helpt leerlingen om verantwoordelijkheid te nemen voor hun acties. Het vergroot hun bijdrage aan solidariteit. Diversiteit in groepen: We wisselen de samenstelling van groepen regelmatig, zodat leerlingen met verschillende klasgenoten samenwerken. • Gezamenlijke doelen: Wij stellen opdrachten waarbij het succes van de groep afhangt van de bijdrage van elk lid. • Evaluatie: Wij laten leerlingen na de activiteit reflecteren op hoe ze hebben samengewerkt. Open gesprekken over samenwerking en begrip vergroten bewustzijn van hoe acties en woorden anderen beïnvloeden. • Praten over waarden: We organiseren discussies over respect, empathie en samenwerking. • Scenario's bespreken: We bespreken situaties waarin solidariteit nodig is. • Reflectieve vragen: We vragen leerlingen hoe zij zich voelen in de klas en wat er verbeterd kan worden. Het gezamenlijk bijdragen aan een groter goed geeft leerlingen het gevoel dat ze bij een team horen. Dit gevoel bevordert				

	de solidariteit in de groep. • We organiseren het afval opruimen op het schoolplein en we organiseren een sponsorloop voor een goed doel. • We bespreken het doel en de impact van het project met de groep. • Door te reflecteren op de ervaring en wat het hun heeft geleerd over samenwerken en anderen helpen. Duidelijke normen en verwachtingen versterken een gevoel van eenheid en verantwoordelijkheid, wat cruciaal is voor de solidariteit in de groep. • We laten de groepen gezamenlijke regels opstellen, zoals “We helpen elkaar als iemand het moeilijk heeft.” • Belonen gedrag dat solidariteit laat zien. • Geven constructieve feedback bij gedrag dat de groepsdynamiek ondermijnt. Leerlingen helpen elkaar direct, wat relaties verdiept en het gevoel van solidariteit vergroot. • BOUW!programma: Laten oudere leerlingen jongere begeleiden bij hun het leesprogramma Bouw! • Probleemoplossing: We geven ruimte aan leerlingen om elkaar te helpen bij uitdagingen voordat de leerkracht ingrijpt. Ook het vieren van prestaties en inspanningen versterkt de groepssfeer. Het motiveert leerlingen om solidariteit te tonen.
--	---

B5. Vrijheid en gelijkheid: Leerlingen leren van, door en over de waarden van de democratische rechtsstaat. Dit begint met regels/afspraken in de eigen leefomgeving en breidt uit naar de publieke ruimte en samenleving.

Groep 1/2: Leerlingen ervaren dat er in de omgang tussen mensen regels en afspraken bestaan over hoe met elkaar en met spullen om te gaan. Ze ontwikkelen inzicht in het belang van regels en afspraken om op een prettige manier samen te zijn. Daarbij is de eigen vrijheid begrensd door de vrijheid van de ander: iedereen heeft dezelfde rechten.

Leerlingen ervaren dat de regels en afspraken in de directe leefomgeving van bijvoorbeeld de klas- en thuissituatie kunnen verschillen. Eveneens ontwikkelen leerlingen het inzicht dat ook in de bredere samenleving regels en afspraken gelden. Ze kunnen dit inzicht in verband brengen met de democratische rechtsstaat.

Groep 3-5: Leerlingen leren dat regels, rechten en plichten bijdragen aan een veilige en eerlijke samenleving. Zij ontdekken dat mensen verschillend zijn,

maar gelijkwaardig en dat iedereen dezelfde rechten heeft. Ze oefenen met respectvol omgaan met de vrijheid van zichzelf en anderen.

Groep 6-8: Door oefening ontwikkelen leerlingen inzicht in de basiswaarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit en mogelijke spanning tussen deze basiswaarden. Zij leren dat de rechten die zij hebben voortkomen uit grondrechten, mensenrechten en kinderrechten. Zij leren tevens dat deze rechten niet voor iedereen in de wereld gewaarborgd zijn en gerespecteerd worden.

Leerdoel groep 1/2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel groep 6-8	Methode
Ervaren dat je samen regels kunt afspreken door erover te praten en stemmen.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 3 en 6 Faqta Samen spelen, samen delen Hemel en Aarde	Principes van democratie kunnen uitleggen aan de hand van voorbeelden uit de eigen omgeving.	Vreedzame Kriebels	Principes van democratie kunnen uitleggen aan de hand van voorbeelden uit de samenleving in de eigen woonplaats.	Vreedzame Kriebels
Leren dat er regels zijn afgesproken over wat er mag en moet waar leerlingen en mensen zich aan moeten houden.		Concrete voorbeelden kunnen noemen van een aantal rechten en plichten van leerlingen in een democratische (digitale) samenleving.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 3, 4 en 6 Faqta Wat vind jij?, Jezelf zijn en Leven in vrijheid	Kunnen benoemen welke rechten en plichten volwassenen en leerlingen hebben in een democratische (digitale) samenleving.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 3, 4 en 6 Faqta Wat een regel, Onze democratie, De Derde Kamer en De toekomst van Nederland
Ervaren wat het is je aan regels te houden en te weten dat sommige afspraken voor alle mensen gelden.		Weten dat er regels zijn die voor iedereen in Nederland gelden en voorbeelden van democratie in het besturen van de woonplaats of land kunnen noemen.	Hemel en Aarde	Weten dat in de Grondwet bindende algemene rechten staan, wat de rol is van de regering en de Tweede Kamer en hoe verkiezingen werken aan de hand van de actualiteit gekoppeld aan eigen ervaringen met inspraak.	Hemel en Aarde

Toelichting activiteiten:	Vreedzame school heeft geen aanbod passend bij deze doelen, er wordt gekeken naar ander lesaanbod waarbij we de actualiteit betrekken. We kijken welke maatschappelijke onderwerpen actueel zijn en hoe we daar op inspelen (passend bij de doelgroep kinderen). Iedere week wordt er gekeken naar het jeugdjournaal. Er wordt dan gesproken over allerlei maatschappelijke onderwerpen. Een voorbeeld hiervan is praten over vrede en oorlogen (Oekraïne), praten over de Kinderrechten. WO-II, 4- en 5 mei wordt besproken (in groep 7 wordt de ‘Anna Frank-krant’ gelezen en besproken). In het Vreedzame-programma is veel aandacht voor pest(preventie). Daarbij wordt duidelijk gemaakt dat pesten nooit moreel of ethisch verantwoord is. De kinderen worden geactiveerd om zorg te dragen voor elkaar in de groep. Door
---------------------------	--

	pesten en de gevolgen ervan te bespreken, komen kinderen tot inzicht in hoe zij zich verantwoordelijk kunnen gedragen voor een fijne groep. Niet alleen voor zichzelf, maar ook voor een ander. Binnen het Vreedzame-programma is veel aandacht voor gedeelde verantwoordelijkheid voor een fijne sfeer in de groep. Dit komt dan ook expliciet terug in alle Vreedzame-thema's.
--	--

C. Maatschappelijke vraagstukken

C1. Digitaal samenleven: Leerlingen leren over de effecten van de onlinewereld op hun identiteit, persoonlijke (online) leven en op de publieke sfeer. Ze leren kritisch en creatief denken over media-inhouden en -processen en daar ook naar handelen.

Groep 1/2: Leerlingen beginnen verschillende mediabronnen te gebruiken en ontdekken dat deze niet voor iedereen even toegankelijk zijn. Hiermee communiceren ze met anderen en zoeken en/of ontvangen ze informatie. Mediagebruik zal veelal spontaan en spelenderwijs plaats vinden, al dan niet op initiatief van de school. Gezien de complexiteit hiervan is de rol van volwassenen hierbij van groot belang.

Groep 3-5: Leerlingen leren media bewust te gebruiken om informatie te vinden en met anderen te communiceren. Zij oefenen met veilig en respectvol online gedrag en ontdekken dat informatie op internet niet altijd betrouwbaar is. Ze leren nadenken over de invloed van media op zichzelf en anderen

Groep 6-8: Leerlingen krijgen meer inzicht in het eigen mediagebruik en ontwikkelen ze een kritische houding ten opzichte van bronnen en informatie. Het bewustzijn van de wijze waarop media invloed heeft op beeldvorming, waarheidsvinding en identiteit neemt toe. Leerlingen leren gevaren van mediagebruik te herkennen voor zichzelf en voor anderen en daarnaar te handelen: bepaalde media-uitingen vermijden of bij twijfel een volwassene inschakelen.

Leerdoel groep 1/2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel groep 6-8	Methode
Weten dat niet alles wat op een scherm te zien is echt of waar hoeft te zijn	Vreedzaam Blok: Blok 1, 2, 3 en 6	Leren omgaan met de beeldcultuur.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 2, 3 en 6	Betrouwbare bronnen leren herkennen	Vreedzaam Blok: Blok 1, 2, 3 en 6 Faqta
Weten dat je bij iets vervelends, onbekends of onduidelijks op een scherm hulp vraagt aan een vertrouwde volwassene.		Bewustwording van de invloed die de beeldcultuur heeft.	Faqta Lessen mediawijsheid en	Weten wat je wel/niet online kunt delen	Extra lessenserie mediavaardigheid en veilig internetgebruik

Oefenen met zorgvuldig, veilig en respectvol omgaan met digitale middelen.		Weerbaar worden tegen beeldmanipulatie.	veilig internetgebruik	Herkennen van 'real news' of 'fake news'	Informatieavond mediawijsheid
--	--	---	------------------------	--	-------------------------------

Toelichting activiteiten:	Binnen Faqta wordt aandacht besteed aan mediavaardigheid, beeldvorming, het beoordelen van informatie en veilig internetgebruik. Leerkrachten verbinden deze lessen waar mogelijk aan actuele gebeurtenissen en aan onderwerpen uit de belevingswereld van de leerlingen. De leerlingen van groep 5 tot en met 8 nemen jaarlijks deel aan MediaMasters. Tijdens dit programma oefenen zij met kritisch en bewust mediagebruik. Onderwerpen als privacy, sociale media, online gedrag, betrouwbare en onbetrouwbare informatie, beeldmanipulatie en respectvolle digitale communicatie komen hierbij aan bod. Daarnaast worden actuele situaties besproken tijdens kringgesprekken, lessen en gesprekken naar aanleiding van het Jeugdjournaal. Leerlingen leren dat zij ook in de digitale wereld rechten en verantwoordelijkheden hebben. Zij oefenen met het maken van bewuste keuzes, het respecteren van de privacy en grenzen van anderen en het vragen om hulp wanneer zij online iets vervelends, onveiligs of onduidelijks tegenkomen. In groep 1-2 ligt de nadruk op zorgvuldig omgaan met digitale middelen, het verschil tussen echt en niet echt en het inschakelen van een vertrouwde volwassene. Vanaf groep 3 wordt het aanbod stapsgewijs uitgebreid met veilig zoeken, privacy, online omgangsvormen en het kritisch beoordelen van informatie.
----------------------------------	--

C2. Duurzaamheid Leerlingen leren in duurzaamheidskwesties over verschillende waarden en belangen en de gevolgen daarvan voor de leefomgeving, nu en later. Ze leren duurzame keuzes te herkennen en te reflecteren op hun eigen gedrag.

Groep 1/2: Leerlingen ontdekken dat de leefomgeving constant in verandering is. Zij leren hierover aan de hand van voorbeelden in de eigen omgeving waarbij sprake is van een samenspel van verschillende invloeden. Zij leren in concrete situaties ook dat zij zelf invloed uit kunnen oefenen op de leefomgeving.

Groep 3-5: Leerlingen leren dat keuzes van mensen invloed hebben op de leefomgeving, nu en in de toekomst. Zij onderzoeken hoe zij zelf en anderen

kunnen bijdragen aan een schone, gezonde en duurzame omgeving. Daarbij ontdekken zij dat mensen verschillende keuzes maken en leren zij nadenken over de gevolgen daarvan voor mens, dier en natuur.

Groep 6-8: Leerlingen worden zich er meer bewust van dat hun gedrag en daarbij gemaakte keuzes invloed hebben op de leefomgeving. Ook neemt het besef toe dat er in het samenspel van ecologie, economie, politiek en cultuur verschillende, ook strijdige waarden, belangen en overtuigingen bestaan die de leefomgeving beïnvloeden. Leerlingen worden uitgedaagd om kritisch na te denken over duurzaamheids-vraagstukken, hun eigen standpunten hierin en invloed hierop.

Leerdoel groep 1/2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel groep 6-8	Methode
Je gaat zuinig met materiaal om.	Vreedzaam Blok: Blok 5	Bewustwording van de natuur, de omgeving en de aarde	Vreedzaam Blok: Blok 5	Rekening houden met wat mensen, die na jou leven, nodig hebben zodat zij ook fijn op deze aarde kunnen leven	Vreedzaam Blok: Blok 5
Bewustwording van de natuur en de omgeving	Faqta Thema's over natuur, seizoenen en de leefomgeving	Bewustwording en kennis over wat zwerfafval doet met de natuur en de aarde.	Faqta	Bewustwording en kennis over het klimaat en het milieu (de smeltende ijskappen en uitstervende dieren)	Faqta Thema's over klimaatverand ering, milieu, energie en duurzame keuzes
-	Hemel en Aarde	Bewustwording en kennis over het belang van water, energie, klimaat en milieu	Thema's over natuur, afval, water, energie en klimaat Hemel en Aarde	Waardering hebben voor andere mensen en alles wat er in de wereld om je heen bestaat.	Hemel en Aarde

Toelichting activiteiten:	Toelichting activiteiten Door de bosrijke ligging van de Damiaanschool Kerckebosch komen leerlingen dagelijks in aanraking met natuur en leefomgeving. Tijdens lessen, buitenactiviteiten en projecten leren zij zorgvuldig om te gaan met de omgeving en verantwoordelijkheid te nemen voor het schoolplein en de directe omgeving van de school. De school maakt gebruik van natuur- en milieueducatie (NME), gastlessen en activiteiten die passen bij de leeftijd van de leerlingen. In groep 1-2 ligt de nadruk op het ontdekken, waarderen en verzorgen van de natuur. In groep 3-5 onderzoeken leerlingen onderwerpen als afval, water, energie en de gevolgen van menselijke keuzes voor de omgeving. In groep 6-8 verdiepen zij zich in klimaatverandering, milieu en duurzame keuzes en leren zij dat bij duurzaamheidsvraagstukken verschillende waarden en belangen een rol kunnen spelen. Binnen Faqta komen natuur, klimaat, energie, milieu en duurzaamheid aan bod. Hemel en Aarde verbindt deze
----------------------------------	--

	onderwerpen aan verwondering, verantwoordelijkheid en zorg voor mens en wereld. In de hogere groepen worden ook actuele duurzaamheidsvraagstukken uit het Jeugdjournaal en andere passende bronnen besproken. Leerlingen brengen duurzaamheid in praktijk door zorgvuldig met materialen om te gaan, afval op en rond het schoolplein op te ruimen, verlichting en digitale middelen uit te schakelen wanneer deze niet nodig zijn en zuinig om te gaan met water en energie. De school stimuleert leerlingen en ouders om waar mogelijk lopend of met de fiets naar school te komen. Bij activiteiten en gesprekken reflecteren leerlingen op hun eigen keuzes en de gevolgen daarvan voor mens, dier en natuur. Naarmate leerlingen ouder worden, onderzoeken zij ook verschillende belangen en mogelijke oplossingen bij duurzaamheidsvraagstukken.
--	---

C3. Globalisering: Leerlingen verkennen hoe zichzelf, klasgenoten en andere mensen in Nederland verbonden zijn met andere delen van wereld en leren over internationale samenwerking.

Groep 1/2: In de onderbouw zijn leerlingen nog weinig bewust van de omvang en complexiteit van de wereld. Toch komen ze aspecten van globalisering in hun omgeving tegen. Ze leren bijvoorbeeld dat hun speelgoed, kleren en eten vaak in andere delen van de wereld gemaakt worden. Op deze manier worden zij zich al meer bewust van de manier waarop ook zij deel zijn van een wijde wereld. Daarnaast maken zij kennis met andere culturen in hun directe leefomgeving en via de media.

Groep 3-5: Leerlingen ontdekken dat mensen, producten en informatie uit verschillende delen van de wereld met elkaar verbonden zijn. Zij onderzoeken hoe internationale contacten, handel en communicatie hun dagelijks leven beïnvloeden. Daarnaast maken zij kennis met verschillende culturen en leefwijzen en leren zij respectvol om te gaan met verschillen en overeenkomsten tussen mensen wereldwijd.

Groep 6-8: "De wereld wordt kleiner als je groter wordt". Via internet even op een Amerikaanse website kijken, een mobieltje uit China, fruit uit Afrika in de supermarkt en vliegen naar een tropische bestemming. Hoe bereid je leerlingen voor op een globaliserende samenleving? Hoe zit dat met een eerlijke verdeling van welvaart? En wat zijn de gevolgen van klimaatverandering? Vragen die ook in ons lesmateriaal aan de orde komen.

Leerlingen worden zich meer bewust van de wereld om zich heen en hoe ze hieraan deelnemen en invloed op uit oefenen. Zij maken kennis met enkele dimensies die een rol spelen binnen het globaliseringsvraagstuk, zoals economische vraagstukken (arm en rijk) en sociaal-culturele vraagstukken.

Vormen van internationalisering variërend van vakanties tot migratie kunnen leiden tot reflectie op de eigen identiteit.

Leerdoel groep 1/2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel groep 6-8	Methode
---------------------------	----------------	---------------------------	----------------	---------------------------	----------------

Samen spelen, samen delen.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 4, 5 en 6 Faqta Thema's over landen, culturen en de wereld om ons heen Hemel en Aarde	Stil staan bij wat vrede voor henzelf, voor hun omgeving (en de wereld) betekent	Vreedzaam Blok: Blok 1, 4, 5 en 6 Faqta Thema's over landen, culturen, arm en rijk en producten uit andere delen van de wereld Hemel en Aarde	Stil staan bij wat vrede voor henzelf, voor hun omgeving en de wereld betekent; dat vrede en veiligheid niet vanzelfsprekend is.	Vreedzaam Blok: Blok 1, 4, 5 en 6 Faqta Onze democratie, De toekomst van Nederland en thema's over migratie, wereldhandel, klimaat en mondiale ongelijkheid Hemel en Aarde
Spelenderwijs omgaan met de diversiteit van de wereld.		Betrokken zijn bij de wereld dichtbij en ver weg.		Met internationalisering en meertaligheid over de grens heen kijken	
		Je inzetten voor een omgeving waarin iedereen meetelt.		Je inzetten voor een wereld waarin iedereen meetelt.	

Toelichting activiteiten:	Tijdens de lessen van Faqta, De Vreedzame School en Hemel en Aarde maken leerlingen kennis met verschillende landen, culturen, leefwijzen en levensbeschouwingen. Aan de hand van het Jeugdjournaal en andere actuele bronnen bespreken zij onderwerpen als migratie, internationale samenwerking, wereldhandel, armoede, welvaart en klimaatverandering. Tijdens het schoolbrede landenproject verdiepen leerlingen zich in andere landen en culturen en onderzoeken zij hoe mensen wereldwijd met elkaar verbonden zijn. In de Week van het Geld leren leerlingen, passend bij hun leeftijd, over geld, verschillen in financiële mogelijkheden en de invloed van economische keuzes. In de hogere groepen wordt daarbij ook aandacht besteed aan mondiale ongelijkheid en een eerlijke verdeling van welvaart. De leerlingen reflecteren op overeenkomsten en verschillen tussen hun eigen leven en dat van mensen elders in de wereld. Zij leren verschillende perspectieven te onderzoeken en respectvol om te gaan met andere achtergronden, gewoonten en overtuigingen
----------------------------------	---

C4. Technologisch burgerschap Leerlingen leren over de invloed van technologische ontwikkelingen op henzelf en hun leefomgeving. Ze leren ethische kwesties te herkennen en gaan in gesprek over verschillende perspectieven, die ze zelf kunnen innemen.

Groep 1/2: Technologie speelt een grote rol in diverse facetten van de samenleving en raakt ook het leven van leerlingen in de onderbouw. Het gaat daarbij om het leven thuis, in het verkeer, speelgoed en didactisch materiaal. In de onderbouw worden leerlingen zich bewust van de invloed van technologie op hun leven en dat het veranderingen met zich meebrengt.

Groep 3-5: Leerlingen onderzoeken hoe technologie wordt gebruikt in hun dagelijks leven, op school en in de samenleving. Zij ontdekken dat technologie voordelen biedt, maar ook gevolgen kan hebben voor mensen en hun omgeving. Leerlingen leren kritisch na te denken over het gebruik van technologie en gaan in gesprek over verschillende toepassingen en keuzes.

Groep 6-8: Leerlingen ervaren dat technologische ontwikkelingen voortdurend plaatsvinden en beginnen ze na te denken over de invloed hiervan op hun eigen leven en dat van anderen. Technologie biedt mogelijkheden, maar ontwikkeling en toepassing ervan en ongelijke toegang ertoe roepen ook ethische vragen op.

Leerdoel groep 1/2	Methode	Leerdoel groep 3-5	Methode	Leerdoel groep 6-8	Methode
Aanleren van eenvoudige digitale vaardigheden.	Faqta Thema's over techniek en technologie in de eigen omgeving	Aanleren van digitale, technische vaardigheden.	Thema's over techniek, uitvindingen, digitalisering en technologische ontwikkelingen	Bewustwording van de invloed van technologie op jezelf en de omgeving.	Faqta Thema's over techniek, uitvindingen, digitalisering en de invloed van technologie op de samenleving
In eenvoudige situaties praten over wat prettig, handig of juist lastig is aan technologie		Begrijpen van de mogelijkheden van digitalisering.		Kennis en weerbaarheid krijgen om met de risico's van digitale technologie om te gaan	
Onder begeleiding zorgvuldig omgaan met digitale middelen en apparaten zoals het digibord		Voorbeelden kunnen geven van de invloed van technologie op leren, werken, spelen en communiceren		Gezamenlijk vormgeven aan de technologische wereld.	

Toelichting activiteiten:	Vanaf groep 1 maken leerlingen onder begeleiding gebruik van digitale leermiddelen. Vanaf groep 3 heeft iedere leerling de beschikking over een Chromebook. Het gebruik van deze middelen is niet alleen gericht op het aanleren van technische vaardigheden. Leerkrachten bespreken ook hoe leerlingen zorgvuldig, veilig en verantwoordelijk met technologie omgaan. Binnen Faqta onderzoeken leerlingen techniek, uitvindingen, digitalisering en de invloed van technologische ontwikkelingen op het dagelijks leven. Daarbij wordt aandacht besteed aan de mogelijkheden van technologie en, passend bij de leeftijd, aan vragen over veiligheid, privacy, verantwoordelijkheid en gelijke toegang. De leerlingen van groep 5 tot en met 8 nemen jaarlijks deel aan MediaMasters. Zij leren bewust en kritisch omgaan met
----------------------------------	--

	digitale media, informatie, privacy, online communicatie en technologische beïnvloeding. In de hogere groepen worden actuele technologische ontwikkelingen besproken aan de hand van het Jeugdjournaal, Faqta en andere passende bronnen. Waar mogelijk maken we gebruik van gastlessen en educatieve activiteiten via Kunsthuis Idea of andere partners. Tijdens gesprekken en opdrachten onderzoeken leerlingen verschillende perspectieven. Zij reflecteren niet alleen op de vraag wat technologisch mogelijk is, maar ook op de vraag wat wenselijk, veilig, eerlijk en verantwoordelijk is. Leerlingen volgen gastlessen op dit gebied, leerkrachten kunnen zich hiervoor aanmelden bij Kunsthuisidea.
--	---

Bijlage 3: Jaarplanning

Jaarplanning burgerschap 2026-2027

Eén nieuw weekdoel per onderwijsweek - uitgewerkt voor groep 1 en 2, groep 3 t/m 5 en groep 6 t/m 8,

Uitgangspunt. De planning omvat 40 onderwijsweken. De vakanties van regio Midden én de geadviseerde extra meivakantieweek zijn niet opgenomen. Feestdagen en schoolspecifieke studiedagen kunnen een onderwijsweek verkorten; het weekdoel blijft dan staan of schuift binnen de betreffende periode.

Dekking. Alle concrete doelen uit A1-A3, B1-B5 en C1-C4 komen terug. Waar het beleidsplan bij B1/B2 en B3/B5 dezelfde leerdoelen noemt, zijn deze gecombineerd. De formuleringen zijn waar nodig licht aangescherpt tot observeerbare, bruikbare weekdoelen, zonder dat we inhoud hebben veranderen.

Jaaroverzicht

Periode 1 - Schoolcultuur en verantwoordelijkheid

Nr.	Week / datum	Cod e	Gezamenlijk weekdoel	Groep 1/2	Groep 3-5	Groep 6-8
1	wk 36 31 aug-4 sep	A1	Wij maken en volgen samen regels en afspraken.	Regels in de klas en op het plein benoemen en uitvoeren.	Regels benoemen, input geven voor gezamenlijke afspraken en deze uitvoeren.	Regels in klas, school en omgeving benoemen, naleven en samen bijstellen.
2	wk 37 7-11 sep	A1	Wij helpen en zorgen voor elkaar.	Een medeleerling helpen en troosten.	Medeleerlingen en anderen in de nabije omgeving helpen en ondersteunen.	Anderen in de eigen omgeving ondersteunen en zorgzaam handelen, ook met oog voor de wereld.
3	wk 38 14-18 sep	A1	Wij verbeteren samen onze omgeving.	Met de leerkracht een verbetering voor de klas bedenken en uitvoeren.	Onder begeleiding een verbetering voor klas of school bedenken en uitvoeren.	Met medeleerlingen een verbetering voor school of wijk bedenken en opzetten.
4	wk 39 21-25 sep	A1	Wij communiceren positief.	Weten wat opstokers zijn en aardig handelen.	Positieve communicatie herkennen en benoemen in eigen situaties.	Positieve communicatie onderscheiden en toelichten met voorbeelden uit de omgeving.
5	wk 40 28 sep-2 okt	A2	Wij herkennen grenzen en komen op voor rechten.	Eigen grenzen aangeven en ervoor opkomen in een schoolse situatie.	Kinderrechten en schoolafspraken kennen en ervoor opkomen.	Opkomen voor mensen- en kinderrechten in school, op het plein en in de wijk.
6	wk 41 5-9 okt	A2	Wij herkennen emoties en onze reactie.	Basisemoties en de eigen reactie verwoorden.	Herkennen vanuit welke emotie en aanpak je reageert.	Herkennen hoe emoties de eigen reactie sturen en een constructieve reactie formuleren.
7	wk 42 12-16 okt	A2	Wij weten dat conflicten opgelost kunnen worden.	Weten dat onderlinge conflicten opgelost kunnen worden.	Conflicten in de eigen omgeving benoemen en win-winoplossingen formuleren.	Conflicten op verschillende schaal benoemen en constructieve alternatieven formuleren.

Periode 2 - Conflicten en democratische cultuur

Nr.	Week / datum	Cod e	Gezamenlijk weekdoel	Groep 1/2	Groep 3-5	Groep 6-8
8	wk 44 26-30 okt	A2	Wij lossen een klein conflict constructief op.	Een conflict onder begeleiding van de leerkracht oplossen.	Een klein conflict samen volgens de win-winstappen oplossen.	Een klein conflict zelfstandig volgens de win-winstappen oplossen.
9	wk 45 2-6 nov	A2	Wij respecteren hulp, rollen en gezag.	De inbreng van leerkracht of pleinwacht respecteren.	De rol van medewerkers, mediators en gezagsdragers in de wijk kennen en respecteren.	De rol van medewerkers, mediators en gezagsdragers binnen en buiten school kennen en respecteren.
10	wk 46 9-13 nov	A2	Wij luisteren naar behoeften bij een conflict.	Een eigen behoefte benoemen en naar een medeleerling luisteren.	De stappen voor conflictoplossing benoemen en herkennen.	De conflictstappen toepassen en waar passend een helpende of leidende rol nemen.
11	wk 47 16-20 nov	A3	Wij geven onze mening.	Zeggen wat je wel of niet mooi, leuk of aardig vindt.	Een eigen mening over een concreet onderwerp formuleren.	Een mening over verschillende onderwerpen met argumenten onderbouwen.
12	wk 48 23-27 nov	A3	Wij luisteren en geven de mening van een ander weer.	Luisteren naar medeleerlingen.	Luisteren naar en weergeven van de mening van een medeleerling.	Zich verplaatsen in de mening van anderen en deze zorgvuldig weergeven.
13	wk 49 30 nov-4 dec	A3	Wij accepteren verschillende opvattingen.	Ervaren dat anderen niet altijd hetzelfde willen.	Accepteren dat medeleerlingen niet altijd hetzelfde willen.	Accepteren dat de eigen opvatting niet altijd wordt gedeeld.
14	wk 50 7-11 dec	A3	Wij laten onze stem respectvol horen.	De eigen stem laten horen tijdens overleg.	Respectvol deelnemen aan overleg met medeleerlingen.	Respectvol deelnemen aan overleg en discussie met medeleerlingen.
15	wk 51 14-18 dec	A3	Wij komen samen tot een besluit.	Met medeleerlingen overleggen en iets afspreken.	Met medeleerlingen een tussenoplossing bedenken.	Vanuit verschillende standpunten een compromis sluiten en kritisch denken.

Periode 3 - Identiteit en diversiteit

Nr.	Week / datum	Cod e	Gezamenlijk weekdoel	Groep 1/2	Groep 3-5	Groep 6-8
16	wk 1 4-8 jan	B1/B 2	Wij leven ons in in een ander.	Luisteren naar ideeën en gevoelens van andere leerlingen.	Zich inleven in gevoelens van andere leerlingen.	Door perspectiefwisseling zich verplaatsen in opvattingen en gevoelens van leerlingen en volwassenen.
17	wk 2 11-15 jan	B1/B 2	Wij tonen interesse en respect voor verschillen.	Ervaren dat medeleerlingen anders kunnen zijn en een andere thuissituatie kunnen hebben.	Interesse en respect tonen voor mensen met andere achtergronden.	Respectvol en tolerant handelen, ook wanneer achtergronden of opvattingen verschillen.
18	wk 3 18-22 jan	B1/B 2	Wij werken samen, ook als we verschillen.	Samen spelen met klasgenoten.	Samen spelen en werken met klas- en leeftijdsgenoten.	Samenwerken met klas- en leeftijdsgenoten ondanks onderlinge verschillen.
19	wk 4 25-29 jan	B1/B 2	Wij herkennen en bestrijden uitsluiting.	Weten wat uitsluiten bij samenspel betekent en dit afwijzen.	Discriminatie, pesten en uitsluiting in de eigen en digitale omgeving herkennen en afwijzen.	Discriminatie, pesten en uitsluiting in de eigen/digitale omgeving en media herkennen en afwijzen.
20	wk 5 1-5 feb	B1/B 2	Wij leren over religies en levensbeschouwingen.	Uitingsvormen van religies kennen via voorbeelden uit de klas.	Uitingsvormen en feesten van enkele geestelijke stromingen kennen.	Uitingsvormen van verschillende geestelijke stromingen in Nederland kennen.
21	wk 6 8-12 feb	B1/B 2	Wij onderzoeken vooroordelen.	Ervaren dat wat je denkt of vindt niet altijd klopt.	Het verschil tussen een vooroordeel en oordeel herkennen in situaties uit de eigen omgeving.	Vooroordelen en oordelen onderscheiden met voorbeelden uit de omgeving en actualiteit.

Periode 4 - Democratie, vrijheid en gelijkheid

Nr.	Week / datum	Cod e	Gezamenlijk weekdoel	Groep 1/2	Groep 3-5	Groep 6-8
22	wk 7 15-19 feb	B3/B 5	Wij ervaren hoe democratische afspraken ontstaan.	Samen regels afspreken door te praten en te stemmen.	Principes van democratie uitleggen met voorbeelden uit de eigen omgeving.	Principes van democratie uitleggen met voorbeelden uit de eigen woonplaats en samenleving.
23	wk 9 1-5 mrt	B3/B 5	Wij kennen rechten en plichten.	Weten dat er afspraken zijn over wat mag en moet en dat mensen zich daaraan houden.	Voorbeelden noemen van rechten en plichten van leerlingen in een democratische en digitale samenleving.	Rechten en plichten van volwassenen en leerlingen in een democratische en digitale samenleving benoemen.
24	wk 10 8-12 mrt	B3/B 5	Wij begrijpen regels, Grondwet en bestuur.	Ervaren dat sommige regels en afspraken voor iedereen gelden.	Weten dat landelijke regels gelden en voorbeelden noemen van democratisch bestuur in gemeente of land.	Grondrechten, regering, Tweede Kamer en verkiezingen verbinden aan actualiteit en eigen inspraak.

Periode 5 - Solidariteit en rechtvaardigheid

Nr.	Week / datum	Cod e	Gezamenlijk weekdoel	Groep 1/2	Groep 3-5	Groep 6-8
25	wk 11 15-19 mrt	B4	Wij voeren samen taken uit volgens afspraken.	Een eenvoudige taak of probleem samen uitvoeren met respect voor afspraken.	Een taak uitvoeren of probleem oplossen met respect voor onderlinge afspraken.	Samenwerken volgens afspraken en herkennen wanneer mensen ongelijk of onrechtvaardig worden behandeld.
26	wk 12 22-26 mrt	B4	Wij benoemen behoeften en stellen doelen.	Benoemen wat je zelf nodig hebt.	Doelen en werkwijzen bepalen voor individueel of gezamenlijk werk.	Een kwestie rond solidariteit onderzoeken, aankaarten en waar mogelijk tot actie komen.
27	wk 13 29 mrt-2 apr	B4	Wij behartigen belangen van onszelf en anderen.	Zien wat een ander nodig heeft en het eigen handelen daarop afstemmen.	Opkomen voor de eigen belangen en die van de groep.	Nadenken over hoe overheid, organisaties en burgers solidariteit en rechtvaardigheid bevorderen.
28	wk 14 5-9 apr	B4	Wij herkennen eerlijkheid en onrecht.	In situaties benoemen wat eerlijk of oneerlijk, goed of slecht is en wat dit vraagt.	Manieren bedenken om voor concrete anderen, dichtbij en ver weg, op te komen.	Uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling herkennen en benoemen.
29	wk 15 12-16 apr	B4	Wij spreken over in- en uitsluiting.	Praten over in- en uitsluiting en pesten in de klas.	Praten over in- en uitsluiting en pesten en passende reacties oefenen.	In- en uitsluiting en pesten onderzoeken en bijdragen aan een inclusieve groep.

Periode 6 - Media en digitaal samenleven

Nr.	Week / datum	Cod e	Gezamenlijk weekdoel	Groep 1/2	Groep 3-5	Groep 6-8
30	wk 16 19-23 apr	C1	Wij gaan bewust om met beelden en media.	Samen onderzoeken welke beelden en media we gebruiken en wat ze met ons doen.	Omgaan met beeldcultuur en de invloed ervan herkennen.	Onderzoeken hoe media beeldvorming, identiteit en meningen beïnvloeden.
31	wk 19 10-14 mei	C1	Wij delen veilig en respectvol online.	Met hulp van een volwassene veilig en aardig omgaan met digitale middelen.	Veilig en respectvol communiceren en zorgvuldig omgaan met persoonlijke informatie.	Weten wat je wel en niet online deelt en risico's herkennen; bij twijfel hulp inschakelen.
32	wk 20 17-21 mei	C1	Wij beoordelen informatie kritisch.	Ervaren dat niet alles op een scherm echt of waar hoeft te zijn.	Herkennen dat online informatie of beelden gemanipuleerd en onbetrouwbaar kunnen zijn.	Betrouwbare bronnen herkennen en real news van fake news onderscheiden.

Periode 7 - Duurzaamheid en wereldburgerschap

Nr.	Week / datum	Cod e	Gezamenlijk weekdoel	Groep 1/2	Groep 3-5	Groep 6-8
33	wk 21 24-28 mei	C2	Wij gaan zuinig om met materiaal en natuur.	Zuinig omgaan met materialen en zorg dragen voor natuur en omgeving.	Bewust handelen vanuit kennis over natuur, omgeving en aarde.	Rekening houden met wat toekomstige generaties nodig hebben om goed te kunnen leven.
34	wk 22 31 mei-4 jun	C2	Wij onderzoeken afval en onze leefomgeving.	Zien hoe eigen handelen de directe omgeving schoon of vies maakt.	Onderzoeken wat zwerfafval doet met natuur en aarde en hiernaar handelen.	De gevolgen van menselijk handelen voor klimaat, milieu en biodiversiteit onderzoeken.
35	wk 23 7-11 jun	C2	Wij maken duurzame keuzes.	Een concrete duurzame keuze maken in klas of school.	Het belang van water, energie, klimaat en milieu uitleggen en een keuze verantwoorden.	Verschillende belangen bij duurzaamheid afwegen en waardering tonen voor mens en leefwereld.
36	wk 24 14-18 jun	C3	Wij ontdekken dat de wereld met ons verbonden is.	Ontdekken dat eten, kleding en speelgoed uit verschillende landen komen.	Onderzoeken hoe mensen, producten en informatie wereldwijd verbonden zijn.	Onderzoeken hoe handel, migratie, media en klimaat mensen en landen met elkaar verbinden.
37	wk 25 21-25 jun	C3	Wij denken na over vrede en veiligheid.	Samen spelen, delen en praten over wat vrede betekent.	Stilstaan bij wat vrede voor jezelf, de omgeving en de wereld betekent.	Uitleggen dat vrede en veiligheid niet vanzelfsprekend zijn en verschillende perspectieven onderzoeken.
38	wk 26 28 jun-2 jul	C3	Wij dragen bij aan een wereld waarin iedereen meetelt.	Spelenderwijs respectvol omgaan met de diversiteit van de wereld.	Betrokken zijn bij de wereld dichtbij en ver weg en bijdragen aan een omgeving waarin iedereen meetelt.	Over grenzen heen kijken en bijdragen aan een rechtvaardige wereld waarin iedereen meetelt.

Periode 8 - Technologisch burgerschap

Nr.	Week / datum	Cod e	Gezamenlijk weekdoel	Groep 1/2	Groep 3-5	Groep 6-8
39	wk 27 5-9 jul	C4	Wij gebruiken technologie vaardig en onderzoeken kansen en risico's.	Basisvaardigheden oefenen en herkennen waar technologie thuis, op school, in speelgoed en verkeer een rol speelt.	Digitale en technische vaardigheden toepassen en voordelen en gevolgen voor mens en omgeving onderzoeken.	Technologische middelen doelgericht inzetten en de invloed en risico's kritisch afwegen.
40	wk 28 12-16 jul	C4	Wij denken mee over een verantwoorde technologische wereld.	Praten over wat prettig en eerlijk gebruik van technologie is.	Verschillende keuzes rond technologie bespreken en een eigen perspectief innemen.	Ethische vragen en ongelijke toegang onderzoeken en ideeën formuleren voor verantwoord gebruik.

Dekkingscontrole

Met dit overzicht is snel zichtbaar waar elk doelgebied terugkomt. De gekoppelde weken bevatten alle onderliggende doelen per bouw.

Doelgebied	Onderwijsweken
A1 Verantwoordelijkheid	1-4
A2 Conflicten constructief oplossen	5-10
A3 Democratische cultuur	11-15
B1 Identiteit	16-21
B2 Diversiteit	16-21
B3 Macht en inspraak	22-24
B4 Solidariteit	25-29
B5 Vrijheid en gelijkheid	22-24
C1 Digitaal samenleven	30-32
C2 Duurzaamheid	33-35
C3 Globalisering	36-38
C4 Technologisch burgerschap	39-40

Praktisch gebruik

Kies per week één passend lesmoment, kringgesprek, klassenvergadering, actualiteit of activiteit waarin het doel expliciet wordt geoefend.

Benoem het weekdoel voor leerlingen en laat het terugkomen in dagelijkse situaties, niet alleen tijdens één les.

Sluit de week af met een korte reflectie: wat hebben we gezien, gedaan of geleerd en wat vraagt nog oefening?

Gebruik observaties en Rovict om patronen te signaleren en het aanbod waar nodig bij te stellen.

Bronnen en kalender

Inhoud: Beleidsplan burgerschapsonderwijs Damiaanschool Kerckebosch (aangeleverd beleidsdocument, doelen A1-C4).

Vakantiedata: Rijksoverheid, schoolvakanties 2026-2027, regio Midden.